Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 31 МАЙ, 1988 ШУ. ★ № 65 (7568). ★ Мах 3 кеп.

XIX ЕРРИГСОЮЗНИ ПАРТИЙНИ КОНФЕРЕНЦЕНА ЙОЛА КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА ТЕЗИСАШ

(1988 шера 23 мае хиннача КПСС ЦК Пленумо могàяьй)

Вай мохк исторически лоархІам бола йоккхий революционни эргалонаш еш ба, цар инициатор а организатор а Советски Союза Коммунистически парти я. КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленумо, КПСС XXVII съездо белгалбаькхаб социально-экономически дегІаахар сихдара, советски общество массе оагІорахьара кердаяккхара, социализм дикала кердача боарам тІа яккхара парте никъ. Из новаторски стратеги кІоарг а яьй, хаьдда белгал а яьккхай КПСС ЦК январски июньски (1987 ш.) Пленумашка, Октября 70 шу дизар дездеча деношка, укх шера хиннача ЦК февральски Пленуме. Общества еррига оагІонашта перестройка яра тІаерзаяьча теорен Илман политикан кІийленаш екхай цига.

Перестройкас де дерхІар — социализма гуманистически чулоацамн хІама хьакхоллара низ биззача боараме гучабаккхар. Цу лерхІарашка кхоачалга хьакъоастаде йиш яц демократин гласности, халкъа самоуправлени, радикальни экономически реформа дегІаярах, общество нравственни даькъе цІенъяларах, кортамукъа а массе оагІорахьа а саг дегІаовалавара чуйоагІа творчески таронаш гучаяхарах.

МалагІаш я перестройка хьалхара итогаш, фу де деза наькъа тІа нийслу духьаленаш даяхара, общество эргаяккхара процессана керда низ бола импульс ялара, из процесс юхасоцае йиш йоацаш хилийтара? Коммунисташта а беррига советски наха а чІоагІа дагадоаккаш долча цу хаттарашта жоп дала дезаш я 1988 шера 28 июне Москве хьаелларгІола XIX Ерригсоюзни партийни конференци.

Конференце ден повестка: 1) КПСС XXVII съезда решенеш кхоачашъяра лелам, шийталагІча пятилетка хьалхарча шинн ахен шера керттера итогаш, перестройка процесс кІоаргъяра тІадерзадаьча партийни организацей декхарех; 2) партеи обществаи вахара дІахо демократизаци яра де дезарех.

Конференци хьожаргІола дешаш бонкха лоархІам болаш да партенеи халкъан: Цига хьадаьчунна боагтІаш бола мах бе, цІенхаштта критичеснин самокритичеснин тохкам беш карагІдаьннар кхетаде, тІаийца решенеш мишта кхоачашъю хьажа деза, хьалхарча даькъе теркам тІабахийта беза къоастаде деза дешаш ира оттадара, дикагІйола опыт тахкара, дІахо дІахьалхашкахьа ахара перспектива белгалъяра.

Цу дешаех йолча дискуссешта кІийле хилийтара хьалхайоахаш я КПСС ЦК-е ер Тезисаш.

1. Принципиальни керда идейно-политически хьал хьахилийтад обществе перестройкас. Из реальность хинна дІаэттай, низ болаш латт цунта, кІоарглуш, шерлуш, общества вахара дерига тІоанашн доакъошн чулоацаш йоагІа из. КПСС ЦК февральски (1988 ш.) Пленумо чакхйоалача процессий идейни чулоацам белгалбаькхаб, сакхетама революци а идеологически эргадовлар а санна. Вай ханара белгало — наха хетарий реальни плюрализм хилар, идеяшн хьашташ гуччахьа вІашн духьалъоттадар. Из бахьан долаш советски наьха таро хиннай шоай интеллектуальни а нравственни а потенциалах биззагІа пайда эца, общественни вахаре хьинарегІа даькъа лаца.

Перестройка кІийлен тІа политически кхоталу болхлой класс, колхозни ахархой, интеллигенци, деррига социальни низаш. Советски наха шоай къахьегамца а общественни хьинарца а тІа-тІа чІоагІагІа хьаллоац мехка хулаш латта революционни эргалонаш. Тахан из — общество дегІаахара керттера тенденци, перестройка хьалхарча этапа лоархІаме итог.

Цунца цхьана духьаленаш йолаш, халонаш ловш, кердачо ширдаьнначчунца кьовсам лоаттабеш чакхйоал перестройка. Къаьстта дІадала тугаш дац консервативни, бюрократически сакхетама ширдаьнна гІулакхаш. Шорттига мара шоай позицеш дІахецац социализм догматически хьисапе кхетаерацІа. Экономиканеи вахара кхыдолча доакъоштеи кулгалдеча къаьна, низ бара методаш дІа ца ялийта гІерталга а нийслуш да.

Уж негативни гІулакхаш дІа ца даьхача толаме хьалхашкахьа даха, перестройка утттаду доккхий декхараш кхоачашде вІаштІехьа дац. Идейно-политически балха теоретически боарам айбелга, социализма саготагІа долча дешаех творчески дискуссеш кІоаргъелга динза даргдоацаш да. Бе-бе дола наха хетараш хьал а лоацаш, КПСС ЦК-е белгалдоаккх, дискуссеш духхьал социализма кІийлен тІа социализма духьа а мара пайдана йоацалга. Цар вай дига йиш яц политически конфронтацега, социальни низаш шоайла хийра даларга, из кхыча тайпара хилча цо еррига вай обществана чоалхане г І а дергдар къоастаданза даргдоапа дешаш къоастаделга.

Из доагІаш да укх тІехьарча хана Іалаьмате чІоагІа наьха теркам тІаэзача исторе дуккхача ирча дешашта. Парте леррагІа ледерчъя дар къайла ца кхаьхьара, гласноста, дІадахачуннех хІанз долаш долчуннеи проблемаш паргІатта ювцара политика, хІана аьлча, духхьал из политика мара яц советски общество унахцІена ерзаяра, цун гуманни чулоацама хийра долчох из мукъаяккхара новкъостал дергдар.

Социализма де дерхІараши маьхаленаши санна мара, вайна бе-башха хетац царга кхача таро лу средстваш, уж бахьан долаш сага тІаоттар. ДІаяхача хана кІал кІийле йоацаш, законагІа доацаш политически бехк баьча наха реабилитаци яр, — вай партийни а граждански а декхар.

Вайна эшаш я партен обществен цахаддаш болх беш хургйола бе-бе хетараш, критикен самокритикеи вІаши юсташ йола механизм. Гласноста шеко йоацаш карагІдаьнараш чІоагІде а дебаде а деза. Вай мехка исторически эттача, чІоагІъеннача, тахан исторически процессашца органически тарлуш йолча цхьан партийни система хьалашка из дош Іалаьмате доккха маІан долаш да. Укхаза чІоагІа лоархІаме да гІулакх ленински хьисапе леладар. Фракцеш хилара раьза веце а, В. И. Ленин чІоагІа духьала хиннав цу е кхыча дешаех кхыйола уйлаш хетараши долча партерча новкъосташка гІелал яра. Цахаддаш а пайдане йола а политически диалог, дискуссей культура, чурча а арахьарча а политикаех йола шера информаци, общественни хетараш Іомадари теркалдари парте вахарцара дІаяккха йиш йоаца оамал а хинна дІаотта деза.

2. ЦК апрельски Пленум хинначул тІехьагІа парте балха юкъе лоархІаме мотт-тиг дІалаьцар мохк экономически социальни даькъе дегІаахара проблемаша.

Ховш да, сеца латтара хьал хиннача шераша мохк экономически кризиса гаргакхоачабаьлга. Ше пайдане йоацалга дизза хьаг[illegible] боахам лелабара эк[illegible] ни, ма даора аьлча затратни системо. Цун структура, технически боарам хІанзарча дІадехарашка хьежжа бац. ЦІенхаштта духьале а хинна дІаэттай доалдара командно-административни методаш. Производство дегІайоагІалга, цун эффективность, наьха вахара боарам лакхлулга цхьан моттиг латтийсад. Воча хьале да дуккха, а социальни деташ. ЦІенхаштта лертІара баьнаб мехка финансови боахам, кадрай бехкокхами къахьегама дисциплинен лохьеннай.

Партена хьалхашка эттар чоалхане декхар — сеца латтачара мохк арабаккхар, экономически хьал товдар, дегІаахар халкъа хьал-таро тоаяра тІадерзадар, дунен Іилма-технически а экономически а дикагІдолча доазонашка снхагІа кхачар духьа йІаьххача хана лаьрхІа дола гІулакхаш кийчдари чакхдахари.

Цу хьакъехьа хьалхара гІа баккхара дукха болх бир халкъа боахаме элементарни порядок яран дисциплина чІоагІъяран, кадрашкара хьадехар чІоагІдара, бюрократически методий эггара ла йиш йоаца, наха лерттІа болх бе таро ца лу хІамаш дІадахара.

Ерригача экономика технически боарам лакхбара лард хиларах тарра, Іилма-технически прогресс дегІайоалаяра, машиностроенена модернизаци яра дукхагІа теркам тІабохийташ йола керда структурни политика практически кхоачашъелга дІадол а д а ь д. Продукце дикал лакхъяра тІадерзадаь хьадда дола экономически а организационни а гІулакхаш чакхдоахаш да.

Хьалха социальни сфера дегІайоалаяра рузкъа дІахьожадеча лелаьяча «остаточни принципа» когаметта хІанз дукхагІа рузкъа дІахьежаду нах чубаха фусамаш хьалъяра, унахцІено лоряяра, халкъа образовани дегІайоалаяра. культура материальни база чІоагІъяра, кхыдолча социальни гІулакхашта лаьрхІа.

Керттера теркам тІабахийтар радикальни реформа кийчъяра а из практически кхоачашъяра а, дукхагІча даькъе административни хьисапе хиннача кулгалдара методашкара экономически методашка довлара, шоай къахьегамах хьахулачунца бола коллективайн къаьст-къаьстача болхлойн безам айбара. Цу новкъа доккхий гІулакхаш а хинна дІаэттад пачхьалкхен предприятех (объединенех), кооперацех, индивидуальни къахьегамах дола законаш тІаэцар. Мехка шерра дІабаьржар предприятеш боахама расчетага, къахьегам вІаштІехьбаккхарен цун стимулировани ярен дикагІйолча формашка, шоаш шоашта доалдарга яхара тІаберзабаь болх. Цар мукъайоаккх къахьегама коллективай инициатива, наьха предприимчивость, беррига низ дІалуш къахьегара тІаувз уж, ерригача цун формашка уравниловка дІаяккха гІо ду, демократизаце процессана кІал материальни лард йолл.

Подряда бе-бе йола формаш дегІайоалаеш, долаш долча боахамнй гомашка санна, хІаьта иштта экономика кхыйолча предприятеш доакъошцен ювзалуш, колхозий а совхозий а потенциал ма хулла гучаяккхара никъ тІаийцаб парте.

Ма дарра аьлча, ши-кхошу — овлангара денз экономически хувцамаш дара кхоачамболаш ха яц. Вай уж йолалуча этапе, ший тайпарча переходни хана чухь кхьачад. Укх шера денз мара болх бе доладеннадац паччахьалкхен предприятех дола Законн боахама расчета тІаерзаяь кхыйола решенеш, хІаьта уж а биззача боараме болх бещ яц, хІана аьлча уж юкъейоалаяьй пятилетка юкъеяхача хана, къаьнара маьхаш долча хана, производства средствай оптови торговли йоацача хана, дефицит йолча хьалашка. Сихха шоай пайда лургбац кийчъяьча а юкъейоалаяьча а Іилма-технически прогресса Іалаьмате йоккхийча программаша а.

Из иштта дале а, дикалгахьа дола хувцамаш хулаш латт. Керттердар фуд аьлча, из да — кризисни хьал отта кхерам бола негативни тенденцеш соцае, уж тенденцеш кагъе, дІахо йодача хана тешшаме дІахьалхашкахьа аха аьттув боалийта гІулакхаш чакхдаха вІаштІехьдалар.

Промышленни продукце темпаш лакхъярах, керттера фондаш дукхагІа болх бе йолалийтарах, кхыдола дукхаурокех пайда а эцаш, экономчиеска реформа принципаш биззача боараме кхоачашъелгах тийша йола проблемаш къестаелга сихде деза. Ма хулла сихагІа производства средствах оптови хьисапе йохкарга довлалга, кредитно-финансови система эгараяькха товята де дезараш кхоачашделга чакхдаккха, дика кийчо а яь, маьхашта а маьхаш утттадара а реформа ханнахьа чакхъякхха еза. Из ца дича предприятешка бокъонца йизза хозрасчет юкъейоалалургъяц, къахьегама коллективаш бокъонца шоай лоІаме хургьяц, кооперативни болам дегІаккхувла, экономика эффективность лакхъе, юххера а халкъа хьал-таро тоае йиш хургьяц. Укхаза белгалдаккха деза, бахача наьха вахара боарама зе а ца деш, рознични маьхашка юхахьажа дезилга.

Низ бола социальни политика — парте балха керттерча приоритетех цаІ. Цудухьа кхойтталагІча пятилетка план оттаеш, экономически дегІакхувлара социальни лостама теркам дукхагІа тІабахийта беза. Советски нах лоаццача хана дикача кхачан продукташца Іалашбара йиш сага керттера лаьрхІа деза. Цунна уллув латта деза рынкаш эшшача ассортименте а лакха дикал йолча а халкъа эшача товарашца Іалашъяра, гІулакх дара хІанзара сфера хьаара дешаш. Иштта белгалдаккха деза, дІахо дукхагІа чуІе фусамаш хьалъяра, унахцІено лоряяра, халкъа дешар тоадара хьакъехьа тІаийца программаш кхоачашъяр Іалашделга.

Керттерча йоакхонех цаІ — гонахьара Іалам лорадара деррига низаш оарцагІдоахалга, мехкара экологически хьал кардинально тоадара де дезарий комплекс кхоачашъелга.

КПСС XXVII съездо белгал ма дакхахара, производственни маІан долча дехкарашта юкъе хьалхарча моттиг латт машиностроене, электроника, приборостроене, станкостроене базови доакъош дегІакхувлилга сихдара программа. ЦІенхаштта экономи яра, ресурсаш кхоярa никъ вахаре чакх а боаккхаш, хьаІадоагІача шера денз дІадоладе деза продукци арахецача а капиталовложеней а даькъерча структурни политике овлангара хувцамаш делга.

ШийтталагІча пятилетка планагІа лаьрхІачунга бокъонца вай кхоачаргхилари біарчча хьайца вай экономически а социальни а сфера кердача, дикагІча боарам тІа яргхилари чІоагІду, мехка кердача доалдара хьалашка болх беш къахьегама овсарле дикка лакхъе, продукце дикалга диллача дунен боарам тІа яла мегаь дукхха біаьш, эзараш къахьегама коллективаш хиларо. Къаьстккъаьста предприятеш объединенеш хинна ца Іеш, отраслаш а я вай деррига хьохкамий декхарех дика лоархІа а еш, къахьегаш. Йолеш я боахам дикагІа лелабара кІийлен тІа, мехка юкъера лаьрхІача, баха нах кхачанца, товарашца, деча гІулакхашца Іалашбара боарам лакхагІа бола областаш республикаш. ДикагІболчар массалагІа болх бар, цар опытах пайда ийбар, иждивенчество юкъера дІаяккхар, инициатива гойтар— из боахама кадрай, ерригача къахьегама коллективай керттера декхар.

3. Перестройкас лерхІ Іилма, дешар, культура дегІакхувлача интеллектуальни, духовни потенциал массе оагІорахьара алсамъяккха а цунах ма хулла дукхагІа пайда эца а.

Парте экономически а социальни а стратеге кІийле я Іилма-технически прогресс дегІакхувлалга сихдар, авангардни технологи — микроэлектроника, робототехника, приборостроени, информатика, биотехнологи дегІакхувларца, хьалхха лаьрхІа хиннна свойствах йола материналаш хьаярца, иштта кхыдарашца бувзам болча цун хІанзарча этапа карагІдаьнараш карадерзадар керттера а долаш.

Іилма а техника а дегІакхувлача дикагІча оагІорахьа хувцамаш хулаш латт, продукце технически боарам айбелга цІенхаштгагІа хьадех, керда прогрессивни издедеш караерзаяра ханаш лоацъяьй. Іилма-технически организацей сеть саготагІа дола гІулакхаш сихагІа теркалде яьннай, хьахиннай принципиально керда структурни формированеш — отраслашта юкъера Іилма-технически комплексаш, инженерни центраш, керттера декхараш кхоачашдар духьа ханна хьаяь коллективаш. Мехка хьаяьй 500 совгІа Іилма-производственни объединени. Іилма опытно-экспериментальни кІийле чІоагІъяра духьагІа капитальни вложенеш хьакъестаю. КІезига лоархІам болаш дац хозрасчетни отношеней системана Іилман организацеш юкъеоза йолаяр.

Цунца цхьана Іилма-технически прогрессе корта болаш хувцамаш хиннадац. Цу лоархІамеча гІулакха къахьегама коллективай хьашташ юкъеозара йола эффективни механизмаш кораяьяц хІанз а. ДуххагІбола кулгалхой уж дешаш лакхерча органаша къоастадарга дог а доахаш, цхьан денца бахара оамалах дІакъьастабад хІанз а.

Іилма-технически прогресса воздействи яра керттера никъ боахамий механизмана перестройка ярга гІолла бода. Духхьал из я производство цахаддаш эргаяха, продукце дикал дунен хІанзарча боарам тІа лоаттае езар.

Хано дІадех, Іилма-технически прогресса доалделга эргадоаккхача, ведомственни барьераш эшаеча хьадда де дезараш делга. Кердача организацонни формах цаІ я министерствай доалахьара хьаяьха отраслашта юкъера объединенеш. Цо йиш хулийт вІаши йизза цикл: Іилман тохкамаш — техникен технологии — инвестици — производство — сбыт — гІулакх дар — хьае. ТІакхха къахьегама коллективай сов дар ца леладеш а ведомствца дага ца ювлаш сихагІа оборудованин технологии эргаяха йиш хургья.

Іилма-технически прогресса проблемаш, социальни дегІакхувлара юкъарча контексте къестае еза. Иоккхийча проекташта социальни экспертиза ца йой, из Іалама а наха а чІоагІа Іаткъаргда. Цох доала зе ма хулла кІезигде, таро яле, вІалла хургдоацаш дІадаккха деза.

ХІанзарча этапе общественна хьалхашка этта керда дехкараш кхоачашдеча перестройка еррига процессашка Іилма чІоагІа лоархІам болаш да. Естественни, технически, общественни Іилмай деррига наькъашка дикка дІахьалхашка даха дезача доазошка кхьачай общество. Цунна дикка духхагІа даькъа юкъедахьа деза СССР Іилмай Академе.

Іилма-технически прогрессах юг гІортолга ца йича тахан толаме дегІааха йиш йолаш яц социализм. Ший аргІан социализмца вІашагІхетта йола из прогресс, общество социальни керда йоаккхача, из дІахьалхашкахьа кхувлача низ бола хІама а хинна дІаотташ латт.

Вай политика гуманистически принципаш общества духовни прогресс Іалашъяра, халкъа дешар, культура дегІакхувлара тІаерзаяь я.

(ДІахододар 2-ча оагІо тІа).

Советски Социалистически Республикай Союзан Америка ВІашагІкхийттача Штаташтеи юкъе гаьна кхетар юкъерча боарамеи кІезигагІеи дола ракеташ дІаяхарах долча Договора ратификаци ярах дола

СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

СССР Министрий Совето ратификаци е хьачуденна, хІаьта СССР Лакхехьарча Совета Союза Советеи Къамий Советеи комиссеша могадаь, 1987 шера 8 декабре Вашингтоне кулгаш яздаь дола Советски Социалистически Республикай Союзан Америка ВІашагІкхийттача Штаташтеи юкъе гаьна кхетар юкъерча боарамеи кІезигагІеи дола ракеташ дІаяхарах даьча Договора **ратификаци е.**

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
А. ГРОМЫКО.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1988 шера 28 мае.

ОФИЦИАЛЬНИ ВИЗИТАГІА

Традиционни московски хьисапе хьаша тІаийцар советски столица Америка ВІашагІкхийттача Штатий Президент Рональд Рейган. 29 мае дІайолаелар цун Советски Союзе вара официальни визит.

Американски паччахьалкхенна керте латтарий Москве официальни визиташ хинначул тІехьагІа дийтта шера хинна юкъ дІа а къовлаш эггара хьалха вай мехка венав Америка историе чухь шовзткъагІвола президент.

Шоай хана Женеве, Рейкьявике, Вашингтоне хинна вІашагІкхетараш санна, хІанзардар а деррига адамий теркама юкъмоттиге да.

14.00. Внуковски аэродрома летни майдане нийсача мугІаре бувлабешна латт сийлен ха тІара біухой. Лакхача флагштокаш тІа — США звездно-полосати паччахьалкхен байракхи СССР цІе байракхи.

Аэропорта здане тІа — моаршал хоатташ да транспаранташ. «Марша воагІалва, господит Президент» аьнна яздаьд цар тІа эрсийн английскин меттала.

...Аэродрома тІарча морх йоацаш йийккхача сигала хьагучайоал США Президент тІаваГІа самолет. Іохов из.

Аэропорте гулбеннараша дІайха моаршал хоатт США Президентага.

Авиалайнера трапа юхха эггара хьалхара кулгаш луви. Р. Рейганеи цун сесагаеи моаршал хоатт КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела А. А. Громыкосн цун сесагаеи, КПСС ЦК Политбюро члена, СССР кхыча мехкащарча гІулакхий министра Э. А. Шеварднадзе, КПСС ЦК секретара А. Ф. Добрынина, США-рча СССР посола Ю. В. Дубинина.

Рейган Нэнсена зизаш лу.

А. А. Громыкон Р. Рейгани СССР Герзащарча Низий — лаьттарча эскара, ТІема-Фецарча Низий, ТІема-Форда Флота кхаь тайпах латта сийлен ха долча тІаболх.

СССР Герзащарча Низий байракха хьалхашка сийлен хан начальника рапорт лу США Президентага.

Летни майдан тІа США-и СССР-ен гимнаш лекх. Уж локхаш ба тІема духовой оркестра музыканташ.

А. А. Громыкон Р. Рейгани СССР Герзащарча Низий байракха сужне болх, советски біухой строя дІоаххала дІаболх.

Цул тІехьагІа Президента бовзийт аэропорте цунна накъабаьхка официальни нах. Царца юкъе ва СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместитель Я. Я. Вагрис, СССР Министрий Совета Председатела заместитела В. М. Каменцев, Б. Л. Толстых, СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета председатель Ю. Н. Христораднов, СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Т. Н. Ментешашвили, СССР министраш Ю. М. Вольмер, В. Г. Захаров, К. Ф. Катушев, Н. И. Котляр, Моссовета исполкома председатель В. Т. Сайкин, СССР кхыча мехкащарча гІулакхий министра заместитель А. А. Бессмертных.

Президента моршал хоатт СССР-ерча США посол Дж. Ф. Мэтлок керте латтача посольства дипломатически сотрудникашка.

Сийлен ха доладале чакхдоалаш йистейоал аэропорте вІашагІкхетара церемони.

Массехк минут яьлча мотоциклистий экскорто накъа а йоакхаш Киевски шоссе гІолла городагаьха йолалу кортеж. Трассе гІолла улицашкеи майдашкеи США-и СССР-ен паччахьалкхений байракхаш ягІа.

* * *

Президентаца Москве кхьачар США паччахьалкхен секретарь Дж. Шульц, кхыбола официальни нах.

* * *

Йоккхача Кремлевски дворце Р. Рейгана официальни вІашагІкхетар хилар. Президент безаме моаршал хоатташ тІаийцар КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

М. С. Горбачев ший сесагаца Р. Рейганан цун сесагаеи духьала вахар зала юкъе. Цар вІаши кулгаш луви дацаш сурташ даьхар итташ болча советски доазол дехьарчен фотокорреспонденташа. Исторически хулаш мел дар телевиденеца сигал бессарча экранаш тІа гІолла дунен дукхача мехкашка біаргадайтар.

Генеральни секретара США Президентага моаршал хоатташ дош оал.

Цул тІехьагІа къамаьлаш дир М. С. Горбачевеи Р. Рейганеи.

* * *

ТІаккха М. С. Горбачеви Р. Рейгани Екатеринински зале дІачуболх, цига шоаш шиъ мара воацаш къамаьл ду.

(ТАСС).

КПСС ОБКОМЕ

КПСС обкома бюро 27 мае хиннача заседане дийцар «Сунженски района партийни а советски а органаша дешархошта къахьегама кхетам лулген профессиональни ориентаци елгеи вІаштІехьдаккхара хьакъехьа беча балхах» дола дош.

Белгалдаькхкар, районе школьни реформа чакх а йоаккхаш, дешархошта къахьегара кийчо елга вІаштІехьдоаккхача дикагІча оагІорахьа белгтала хувцамаш хинналга, цун материальни база дикка тоаенналга. Цхьабакъда, дешархошта къахьегама кхетам луча, уж Іомабеча, профориентаци еча овлангара перестройка елга Іалашдаьдац, біарчча хьайца цу балха боарам КПСС ЦК февральски (1988 ш.) Пленумо дІадехарашка хьежжа бац.

Парте райкома, райисполкома базови предприятей, боахамий кулгалхошкара къахьегара кийчо яра йола дешара - материальни база хьаеча нийслу кхоачамбоацараш дІадахара хьакъехьа цІенхаштта доаггІар хьадехац. Районе халкъа боахаме болхлой эшарга хьежжа уж Іомабара профилаш белгалъяхара хьакъехьа доаггІаш долз де дезараш дац. Школашка профориентационни болх хоалуш тоабе вІаштІехьдаьнна-дац, школашен базови предприятешеи цхьана гІулакхаш леладара дикагІйола опыт мела юкъекхувл, педагогически кадрашца беш бола болх эргабаккха безаш ба.

КПСС обкома бюрос парте Сунженски райкома, райисполкома дешархошта къахьегама кхетам балара, уж Іомабара, профориентаци яра хьакъехьа беш бола болх могабинзар, иштта уж кхоачамбоацараш дІадахара бокъонца дола де дезараш де дехкарийла бир. Ма могга бе-раш школе къахьега Іомаделга чІоагІде, базови предприятеш боахамашеи беча шефски балха тІехьа тІахьожам лоаттабе, школашта юкъерча дешара - производственни комбината болх эргабаккха, дешархой къахьега кийчбара профилаш шерье, школай выпускникаш халкъа боахаме дІачІоагІбара эшаш дола хьалаш хьаде деза.

Бийцар, НГІАССР-е къахьегама ресурсех пайда эцалга тоадара йола Комплексни программа кхоачашъелга хьахьокхара хьакъехьа республикански газетий редакцеш, телевидене студеи радиовещанен беш бола болх.

Белгалдаькхкар, республикански пресса из программа кхоачашъяра балха юкъе хьинаре дакъа лоацилга, цу хьакъехьа беш бола болх массе а оагІорахьара хьахьокха гІертилга. Редакцеша материналаш кийчъеча компетентни специалисташи Іилманхойн юкъеоз. Иштта цар «гергача истола» хьалхашка вІашагІкхетараш, духхьалара телерадиопередачаш чакхъяхара, тематически оагІонаш арахецара практика юкъекхувл.

(ДІахододар 3-ча оагІо тІа).

XIX ЕРРИГСОЮЗНИ ПАРТИЙНИ КОНФЕРЕНЦЕНА ЙОЛА КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА ТЕЗИСАШ

(ДІахододар. Долалур 1-ча оагІо тІа).

ДІадахача кхаь шера лоарх1аме теркам тІабахийтаб тайп-тайпарча лагІашка а боарамашка а образовани дегІайоалаяра. Хаькъа образоване система эргаяккхара дешаш дийцар КПСС ЦК февральски (1988 ш.) Пленумо. Лаккхереи юкъереи школа дуккхача даькъе тІехьайисай вахаро, Іилма-технически культурни прогрессо дІадехарашта. Из дегІайоалаеча дика хувцамашдара еррига обществас хьннаре гІулакхаш де деза.

Перестройка дІахьош хьахул советски культура дегІайоалаяра, нах интеллектуальнин нравственни эргабаьха тоабара, таланташи говзалаши гучаяхара, граждански дика гІулакхаш доахкаш хургболаш сага кхетам балара эша тІа-тІа дикагІдола хьалаш. Уж декхараш кхоачашдеча холуш дакъа лоац вай интеллигенце. Дикка тоабеннаб хьалха йолаш хиннаеи керда хьаьычеи объединеней а творчески союзий а болх. Къаьстта чІоагІа эттад мехка кхел бахьан болча художника бехктохама хьакъехьара дош.

4. КПСС перестройкана, мохк социально-экономически дегІаухилга снхдара тІаберзабаь никъ кхххьанца денз бувзабенна бар советски общественна демократизаци ярца, халкъо ше-шийна социалистически доал дарца. Цу хьакъехьа хиннна хувцамашмах баь варгвоацаш да. Бакъдар дувцар, гласность, критикеи самокритикеи дегІайоалаяр бахьан долаш мехка политически вахара еррига хьинар чІоаггІа лакхденнад, шерра яржаш я производственна доал дара демократическа процессашц, къаеннача структураштеи застойни явленештеи тІаталА доладеннад. Бакъда, хІанзалца мел даьр — партенеи общественеи кІоаргга а массе оагІорахьа а демократизаци яра маІанга диллача геттара доккха а чоалхане а декхар кхоачашдара гаргаГІортар мара дад.

Кхаь шера экономике, социальни сфере, культуре карагІдаьнначун объективни анализо, перестройка дІаЬоча хана хьахиннача проблемай уйла яро советски общества политически система реформа йинзаяргйоацача оттадир. Цунца де лерхІар — паччахьалкхени общественни дерригача гІулакхашта доал дара, социалистически правови паччахьалкхе хьаяьякхара дуккха бола кхаьхьегамхой бокъонца юкъеозар.

Из деш дувцар Октябрьски революце хьаяьча социалистически паччахьалкхенна керттера ларде латта — принципаш чІоагІъярахи дегІайоалаярахи. Уж принципаш, эггара хьалха коммунистий парти керте латтача халкъа Іаьдал да вай Даьхе социальни прогресса новкъа дІахо а дегІаахара хиланза даргдоаца хьал. Перестройка чакхйоаккхаш советски общества политически система цІенъе еза личноста культах хьахиннарашца, доал дара командно - административни методашца, бюрократизмаца, Іаьдала кхаьхьегамхой хийра бахарца, партийнин паччахьалкхени вахара ленински нормаш тІара валарца дувзаденна мел долчох. Из хила еза динамични, чурчеи дунен халкъашта юкъерчеи вахара хувцалу хьалаш теркал а деш, ший ханнахьа кердаяла ховш.

5. Перестройке кердача тайпара отт советски обществе кулгалдуи хІама вІаштІехьдоаккхеи низ хиларах тарра, КПСС доархІам.

Болхлой класса, дерригача кхаьхьегамхой политически авангард хиларах йолча партеи ленински концепце тІара хьайоагІа КПСС ЦК. Марксистско-ленински хьехамах ког гІортолга а еш, парти декхарийла я общественни дегІаахара теории стратегии, чура а арахьара а политика оттаеи, социалистически кердадовлара идеологи хьаеи, наха юкъе политически организаторскии болх бе, кадрашта кхетам бала а уж дІаса нийсъе а.

В. И. Ленин волча хана а цо кулгалдеш а иштта ший гІулакхаш леладора парте. Бакъда, из кхелхачул тІехьагІа ленински принципаш тІара баьлар, кІезигйир партена дискуссеи е луш хинна традиционни паргІато, дохадир коллегиальностеи партийни чурча демократеи гІулакхаш. Из айпе практика цу е вокх боараме йисар застойни шерашка а. Хоржамаш деш гІулакхаш тІа оттавар доазув доацаш хилар бахьан долаш кадраш кердаяхара процесс толхайир, кулгалдеча болхлоех цхьабараша шоай посташ дІалувцар бовлцца шоай йолаш санна, шоаш вІалла гІалат даргдоацаш лерхІа баьлар, шоаш хьакимаш хиларах харцахьара хІамаш дора, теркалбаначу мугІарера партийцаш, къахьегамхой.

Хьахинна хьал чІоагІа Іеткъар КПСС ЦК, правительства, моттигерча партийни организацей балха, коммунистий хьинара. Партийни органаш тІехь-тІехьагІа духхагІа юкъарчал доацаш шоашта хьагІанйе йолаелар боахамеи административни доал дареи хІара деннара декхараш кхоачашделга, Советагоркомашкареи денз союзни республикай компартеи ЦК-ашкеи КПСС ЦК-ареи кхачалца йола партийни органаш хьахилара процессе.

Районнии городскойи комитесташкара йолаяь, еррига партийни комитеташта полномочей цхьа ха — 5 шу оттаде. Из деш КПСС-е хержача гІулакха тІа вІаштта шозза мара хила йиш йоацаш доазув оттаде доагІа. КхозлагІа харжа йиш яц коммунистий иниициативагІа мара, хоржамашта юкъе вахийтара хьалххе яь решени хила а еза. Иштта йола решени тІаэц къайлагІа голосовани йича партийни комитета члений 3/4 кІезигагІа йоацаш голосаш хилча.

Политически авангард хиларах тарра, парти чІоагІъяра къаьстта бола бехктохам тІабуж. КПСС Центральни Комитета. Из декхарийла я парте политически никъ ІабахьарЦа дувзаденна керттера дешаш ЦК еррига членаша дакъа лоацаши шерра дувцара кІийлен тІеи къоастадергдолаш ший балха тІа коллегиальноста принципаш ма могга дегІайоалае а чІоагІъе а. Конференце хьажа деза пленумашта юкъерча хана ЦК членаша беча коллегиальни балха кердача формех хила тарлуча предложенешка. Юххера а из деррига тІадерзадаь хила деза парте Центральни Комитето лоаца дакъа доккхагІа хилийтара.

Керда низаш юкъедоагІалга Іалашдара съездашта юкъерча хана ЦК состав цхьадолча даькъе кердаяккхара таронга хьажа деза. Цу хьакъехьа йола решенеш тІанйе еза, квалифицированни духхагІа бараша къайлагІа кхаж а тоссаш.

Политически авангард хиларах тарра, парте доархІам айбар, партийни комитетийн паччахьалкхен, боахама органийн функцеш дІа-юха екъар теркал а деш, партийни аппарата структуреи составеи дннза даргдоаца хувцамаш де деза. Аппарат хоржаш йолча партийни органий карен царна отчет луши хилара принцип вахаре чакхъяха, бюрократизмацеи коммунисташ курасонта хиларцеи, партийни вахаре цхьаккха бахьан а доацаш, къайле лелаярца цІенхаштта къовсам лоаттабе беза.

Демократизаце хьалашка чІоагІа эргаяькхха тоае езаш я парте кадрови политика. Кадраш хьахержари балхаш тІа — дІаннйсъяри формально - номенклатурно леладелга нийса па хилар гуш да. Партийни комитетий балха керттера метод а хинна дІаотта деза кадраш кийчъелген юхакийчъелгеи вІаштІехьдаккхар, царна кхетам лулгеи коммунисташ санна, парте боацараш а кулгалдеча балхаш тІа бахийта могабелген. Кадрови дешаш бухсоццаш къоастаде деза хоржамех хьахиннарашка хьежжа.

Конференце хьежача бакъахьа да парте контрольно - ревизионни болх эргабаькхха тоабара дешага. ХІанз йолаш я КПСС Центральни ревизионни комиссии КПСС ЦК-ра партийни тІахьожама Комитети. ХІанзчул тІехьагІа парте съездо хоржарг а йолаш, партийни дисциплинна, КПСС Уставо дІадехараш коммунисташа кхоачашдара, партийни органий финансово - боахама балха тІахьожам лоаттабергбола цхьа орган мара кхы ца хилийта могадеш йола предложени кийчъьлй.

Цу ерригача предложенеша лерхІар да чурча партийни вахаре демократически принципаш лерраГІа лелаелга, парте денал айдар, советски общество революционно кердаяккхара процессашта керте отта, перестройка дІахьалхашкахьа кхьахьара гІо де могаргдолаш из хулга лакхдар.

6. Вай общественен паччахьалкхенен демократизаци яра керттера лостам — халкъа викалий деррига доал кара дола органаш уж хиларах тарра, халкъа депутатий Советий лоархІами полномочёши юхадийнъелга.

Россе революцей опыто хьакхелла Советаш, социализма чулоацама ма йоагІара политически форма йолга хьахьекхад В. И. Ленина. Цу цхьан ханна Іаьдала органаш а бахача наьха массови организацеш а йолаш, Советаша органично чулоац паччахьалкхени сауправленен хьисапаш. Йоккха демократически потенциал йолаш хиларах тарра, шоаш вахаре эшаш хилар хьахьекхад пар, Ленина гучадаькхар нийса хинналга бакъ а даьд.

Цунца цхьана, вайна гуш да Советий балха тІара цІенхашттара кхоачамбоацараш, къахьегамхой цар балха раьза ца хилар. Йовзаш йола деформацеш хилар бахьан долаш представительни органий бокъонаши полномочеши кІезигьяьй, хІанз а долаш да партийни комитеташ цхьаккха а пайда цо луш доаца доал царна де гІерталга. Министерствашен ведомствашен, духхагІча даькъе царга гІолла а доацаш, къестаду -боахама а социально дегІаахара а дешаш. Исполнительни комитеташен цар аппаратоя шоашта кІезига дІатІанйиц Советий функцеш, хьалххе а шоаш дийцача дешашта духхьа санкци-ялар мара, депутатий кара хІама а ца дуташ. Иштта дола хьал овлангара хувца. Советашка бокъонца йола Іаьдала полномочеш дІаяла еза, паччахьалкхен, боахамен социально - культурни вахарен хаьдда дола дешаш, цар лоІамагІа хургдолаши къестадергдолаши цаІ юкъера па доаккхаш, царга дІа а луш.

Моттигерча Советий материально - финансови таронаш наьха санна шеръе еза. ИІаьххача ханна лаьрхІача нормативай ларда тІа моттигерча бюджеташта доходаш хулга Іалашде деза, из деча хана эггара хьалха уж йолча доазон тІарча предприятешкареи боахамий организацешкареи лохерча Советий бюджеташта хьачудоагІар духхагІа а хулийташ. Уж моллагІчунна караяле а, предприятешцеи организацешцеи вІаши леладеча гІулакхий хозрасчетни, договорни, кхьийолча мероприятех шерра пайда а нйбеш, территореш дегІайоалаяра дешаш къестадеча моттигера Іаьдала органаш бизза бехктокхам болаши шоай лоІамагІа хулгеи хьаде деза. ТІатеІІа юкъера дІадаха деза Іаьдален управленси лакхе латта органаш лохеха латтача моттигерча Советаша кара долча гІулакхашта юкъегІертилга, иштта духкха а дола, ца эшаш дагабувлаш хилар а.

Моттигерча Советашеи къахьегама коллективай, советашеи вІаши леладу гІулакхаш нийса хилар къаьстта лоархІам болаш да. Цига теркалде деза халкъа депутатни Совет предприятеш, колхозаш, совхозаш социально дегІаахара планаш уттаяраи кхоачашъяраи, производствана управлени еча демократически хьисапаш кІоаргдара координатор а В. И. Ленина тІехьаьнна «ведомственни усердиі» оалаш хинначох бахача наьха хьашташ лорадер а йолга.

Советий функцеш хувцаро, дешашка чІоагГІеи корта болашн хьежа везаш хиларо дІадехаргда цар сессеш иІаьхагІа хулга. Теркал де деза, хоржамаш мел долча хана е юкъ-юкъе Советашка, массазарча комиссешкеи хоржамий округашкеи болх бара служебнии производственнии декхарех цхьабола депутаташ мукъабувлийта безалга.

Мамогга шеръе еза Советий балха тІара гласности цар деш дар массанена довзаш хулген. Цар заседанешка шоай лоІамагІа аха бокъо хила еза гражданий, массови информаце средствашкалий, хІаьта балха де карагІдаьннар цахаддаш харжархошта, наха дІадовзийта деза.

Исполнительни органел Советаш боккъонца лакхе хилар чІоагІдаь дІаоттаде деза. Совета отчет телача управлене органий болхлой, цу цхьан ханна, цун депутаташ хила йиш йоацалга чІоагІдаь дІаоттаде доагІа. Из доагІа республика Министрий Советашта чубоагІача наха, наггахьча моттигашкара дІаийккхача, союзни правительства членашта, хІаьта иштта судахошта, паччахьалкхен арбитраштен прокурораштен. Управлене органашка нах балха хьежабелга, массазарча комиссеша йоагГіаш йола заключени яьчул тІехьагІа, Советаша де деза да.

Депутатий болх вІаштІехьбаккхара йоахо, массазарча комиссейн депутатски группайн балха координаци елга, хІаьта сессешта юкъерча хана исполкомий балха тІахьожам лоаттабелга шоашта дІатІаэцаргдола Советий президиумаш моттигерча Советашка (юрташкарчаргареи поселкашкарчаргареи дІаийккхача) вІашагІйохкалга юкъедоаладе деза. Из деча хана исполкомий функцеш боахама - управленчески, исполнительски балха тІаерзаяр нийсагІа хургда.

Преемственность а депутатий балхах хьабоала пайда дикагІа хилийтар а духьа халкъа депутатий ерригача Советий полномочей ха — пхи шу оттаде.

Лохера денз лакхе кхачалца Советашка деррига доал дІадаларо хьалхадоаккх мехка Іаьдала лакхерча органа лоархІам кардинально лакхбелга. Цун структуреи балха тІеи бизза пайда эца беза советски политически системас Іоаяьча опытах, В. И. Ленин волча хана хьахинна Советий съездийн СССР ЦИК-еи балха практика чу а лоацаш. Укхаза тайп-тайпара варнанташ предложенеши хила тарлу. Царех цхьаяраш хІанз дискусси йолча хана йийцай: Іаьдала лакхехьарча органа сессе балха ха йІаьхъярах; палатай функционал ь н и юкъ цахилар дІадаккхарахи полномочеш хьадда дІа-юха екъилгахи; цхьабола депутаташ, юкъарчал доацаш, вай общества политически системана чуйоагІача общественни организацешкара хержалгах, иштта кхыдарех.

Паччахьалкхен вахаре лекхувлара эшар де деза. Ленински къаман политика кхоачашъеча Октябрал тІехьагІа чакхдаьннача 70 шера карагІдийнна тІехдика хІамаш массанена а довзаш да. Іалаьмате боккха, исторически лоархІам бола болх чакхбаькхаб къамашта юкъера цабезам дІабаккхара, къамаш шоай лоІаме хилара бокъо чІоагІъяра, къамий культураш юхадийнъяраи дегІакхувлараи, хьалхагІа тІехьайиса хиннача къаман йнстошка прогресс сихьяра даькъе. Хьа а хинна, толаме болх беш я цаІйола халкъбоахама комплекс — советски халкъий цхьоагІон материальни лард.

Цунца цхьана вахаро хьахьокх, къамашта юкъерча гІулакхий, деррига доккхий а кагий а къамаш дегІакхувлара хадданза терко е езалга. Уж дешаш къоастадара кІийле я уж вІаши гаргакхувлараи вІаши гІо дарен дола деррига халкъий хьашташ кхоачашделга шийна чулоацаш бола политически никъ, национализмацеи шовинизмацеи вІалла талрургйоаца интернационалистски идеологи.

ХІанз наьха санна алсамъяьннай еррига советски республикайн автономейн экономически, культурни, кадрови потенциал, айбала а ханнински принципаш ца телхаяйтара цІенхаштта гаранти а хинна дІаотта деза хоржаш долча паччахьалкхен гІулакхаш тІа цхьаккха саг шозза мара харжа, вешта аьлча, итт шера мара болх байта йиш ца хилар чудоагІаш йола бокъо юкъеЙоалаяр. ВІаштта кхозлагІа харжа йиш я депутатий иниициативагІа, цо дІадех хоржамашта дІатІавитара хьалххе а решени елга. Цу тайпара решени тІаэц къайлагІа кхадж тоссаш, Совета депутатий диъ даькъех кхаьнне могадой.

Лоарзагіа ца доалаш, кхоачашъе еза цхьа гражданин цхьан ханна шиннел совгІча Советий депутат хила бокъо ца хиларах йола СССР Конституце предписани.

Советий лоархІам юкъарчал доацаш лакхбанза барг ца хилар теркал а деш, хоржамий системана реформа е еза. Цо лерхІар — шоай лоІамагІа депутаталла кандидаташ оттабелга, къахьегамхой собранешкеи массови информаце средствашкеи уж шерреи массайолча оагІорахьареи бувцалга Іалашдар.

Принципиальни, гІулаьх довзаш, тІах, аьнна йола, Советий Іаьдала органашка къахьегамхой викалал леладе, цар социальни, къаман, профессиональни деррига хьашташ дІадовзийта ховш бола нах харжарйоша шоай лоІамагІа могаоарах доагГіаш дола результат хила деза хоржамех.

Кердача хьалашка чурен арахьареи политика чакхйоахача, мехка доал деча, экономически, социальнии, культурнии дегІаахара планаши перспективни программаши оттаечеи кхоачашъечеи паччахьалкхен Іаьдала лакхера исполнительно-распорядительни орган хиларах тарра, Советски правительства доархІам лакхлу.

Конференце обществе хулаш латта демократизаци радикальни экономически реформеи теркал а еш, паччахьалкхен управлене системана перестройка яра боагГіаш бола. теркам тІабахийта беза. Паччахьалкхен органий балха керттера чуЛоацам а хинна дІаотта деза ерригача организацешкеи учрежденешкеи эффективни болх байтара экономически организационно - правовойи хьалаш хьанхоллалга. Совйола звеньяш дІа а яьха, цу функцешка хьежжа хилийта еза аппарата структуреи духхали. Командно - тІагІертара методаш, бюрократизм, волокита дІаякхара даькъе доалдара органий балха цІенхаштта тІахьожам лоаттабе беза Советаша, халкъа тІахьожамо, общественносто. Цунна гІулакх де декхарийла я шерра гласность, управленчески аппарато болх гуччахьа беш хилар.

Советски общества перестройкеи демократизаци яра хьалашка хиланза даргдоацар да тІахьожам вІаштІехьбаккхарах йола ленински идеш йинзза юкъейоалаелга, царех хьабоала пайда бокхкагІа хулийталга, болхлоша, ахархоша, интеллигенце, вай общества деррига доакъой викалаша паччахьалкхени общественнии гІулакхаш деча нийсеи юкъарчал доаццаши дакъа лацара хІама цох хург а долаш.

Цунца дувзаденна нийса хургда, аьнна хет, Іаьдала хоржамий органий карахургйола цаІйола общественно-паччахьалкхен тІахьожама система хьайича.

Къахьегама коллективашкарча шоай группехи территориальни единицхи ког гІортолга а еш, хІанз вай халкъа хьалхашка латта декхараш кхоачашдеча доккха дакъа юкъедахьа могаргдар цу тайпарча организацена.

7. Политически системана перестройка яра гома чухь дош дийца а дийца, Советски Федераци дІахо дегІакхувлара эшар де деза. Ленински къаман политика кхоачашъеча Октябрал тІехьагІа чакхдаьннача 70 шера карагІдийнна тІехдика хІамаш массанена а довзаш да. Іалаьмате боккха, исторически лоархІам бола болх чакхбаькхаб къамашта юкъера цабезам дІабаккхара, къамаш шоай лоІаме хилара бокъо чІоагІъяра, къамий культураш юхадийнъяраи дегІакхувлараи, хьалхагІа тІехьайиса хиннача къаман йнстошка прогресс сихьяра даькъе. Хьа а хинна, толаме болх беш я цаІйола халкъбоахама комплекс — советски халкъий цхьоагІон материальни лард.

Цунца цхьана вахаро хьахьокх, къамашта юкъерча гІулакхий, деррига доккхий а кагий а къамаш дегІакхувлара хадданза терко е езалга. Уж дешаш къоастадара кІийле я уж вІаши гаргакхувлараи вІаши гІо дарен дола деррига халкъий хьашташ кхоачашделга шийна чулоацаш бола политически никъ, национализмацеи шовинизмацеи вІалла талрургйоаца интернационалистски идеологи.

ХІанз наьха санна алсамъяьннай еррига советски республикайн автономейн экономически, культурни, кадрови потенциал, айбала а боагІаш айлуш латт къаман сакхетам. Къамаш дІахо дегІаахара, цунца цхьана царна юкъера доттагІал чІоагІдалара, советски общество кхотаялара дІоагІа — юкъарсоюзни паччахьалкхен хьашташта хьалхара бехктокхам союзни а автономни а республикаш, кхыйола къаман образованеш, шоай лоІаме хиларца органически вІаши хоттадар. Цох латт вай низ а, мехка санна, деррига докхийча а кагийча а къамий низ а, уж дегІаухаргхиларах бола тешам.

Децентрализаци яри доккхайола доалдара функцеш ма могга дукхагІа моттигашка дІаялари биззача боараме доагІаш да вай къаман паччахьалкхени автономен еррига формашта. Укхаза эшаш да союзни а автономни а республикай, автономни областий а округий а бокъонашта гаранти луш йола СССР Конституце а советски законий а положенеш шеко йоацаш кхоачашъелга.

Практически плане дннза даргдоацаш хІама да къаман хьашташ хьагучадаха а вІашкадоаладе а новкъостал де деза йолча политически система институтий хьинар айдар. Йоакхо е еза шоай паччахьалкхен а территориальни а образованеш йоаца къамаши народносташ шоай хьашташ хьагойтара а кхоачашдара а йоккхагІа таронаш йолаш хилийтара.

Къамашта юкъерча отношенешка хьахулаш йола проблемаш бокъонца йолча демократически кІийлен тІа, перестройка гома чухь кхестае еза, аьнна, хеташ я КПСС ЦК. Деррига къамий коммунисташ даим хиннаб вай мехка халкъий сийлахь - йоккха социалистически союз кхотаю низ, цун са. Из доккха а бехктохламе а декхар дІахо йодача хана а кхоачашде дезаш ба уж.

8. Социализмо, социалистически демократе ма яххара дола политически Іаьдал хьадара а цунга болх байтара а форма хиларах тарра, советски общества деррагІа демократизаци яра процессо чакхдаккха деза социалистически правовой паччахьалкхе хьакхоллар. Цун керттера белгало — халкъа лоІам хьагойташ долча законо дерригнена доалдар а из котдувлар а. ЦІенхаштта правовой кІийлен тІа шоай декхараш кхоачашде деза паччахьалкхен, партийни органаша, общественни организацеша, хьакъегама коллективаша, гІулакха тІарча еррига формашта. Укхаза эшаш да союзни а автономни а республикаш, автономни областий а округий а бокъонашта гаранти луш йола СССР Конституце а советски законий а положенеш шеко йоацаш кхоачашъелга.

Практически плане дннза даргдоацаш хІама да къаман хьашташ хьагучадаха а вІашкадоаладе а новкъостал де деза. Из

XIX ЕРРИГСОЮЗНИ ПАРТИЙНИ КОНФЕРЕНЦЕНА ЙОЛА КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТА ТЕЗИСАШ

(Инстедоалар. Долалур 1-ча, 2-ча оагIош тIа).

Цхьадолча даькъе тоаденнад советско - американски гIулакхаш, цар символ я лакхерча боараме вIашагIкхетараш, цо йиш хулийт ядерни кхерам дIабаккхара принципиально тIадерза. Вай хьинаре хьаллоацача дуккхача оагIонаша еча переговорий процессо гаргавуг химически герз дехкара, эггара боккхагIа низ болаш йолча тIема шин союза—НАТО-и ОВД-ен вIаши духьаллаттара кхерам лаьгIбара, Европе массазарча герзий низаш кIезигдара таро хьаелл.

Вай теркал ца беш битац империализмах боалла милитаристски кхерам. Цунца белгалдоалаш да техника а ниитта лично состава а хьакъехьа хIанзара дикала тIехIойла параметраш дIахо дукхагIча даькъе Iалашъе еза советски оборона вIаштIехьйоаккхалга. XIанзарча дуненна воздействи еча реалешен тIом хьоабара даькъерча цхьайолча объективни факторашеи паччахьалкхений кхерамзле Iалашъелга тIема потенциалий боарама сферера политика, бокъон примата, дунен халкъашта юкъера декхараш кхоачашдара, адамий юкъарча морала сфере доал, аьнна, тIа-тIа дукхагIа уйла яйт.

Радикальни экономически реформо а арахьара экономически бувзамаш кердача тайпара леладаро а хьахилийтар мохк дунен боахама эффективно юкъебоалабара хьалхара зIиргаш.

Перестройка кхаь шера итогашка хьежача вай халкъа а дунен деррнгача халкъашта а эггара дукхагIа дагадоаллача тIема кхерам тIехьашка баккха карагIдаьннадий, яхача, керттерча хаттара жоп дала мегаргда: хIаа, шеко йоацца карагIдаьннад. Иоккхийча паччахьалкхенаша даькъа а лоацаш, тIема духьалара кхерам лаьгIбеннаб. Советски Союза дунен халкъашта юкъера хьал белггала дикагIа хиннад, низ совбакихара чотагIа а доацаш, вай мехках бола тешам боккхагIа хилара чотагIа. Дунен тIа этта хьал дукхагIа тешам болийташ а кхоанен дух тIа вала йиш хулийташ а да. Сихдаь герз хьаделга юхаозара перспектива, цул тIехьагIа хила тарлур, тIема расходаш кIезигъяр юкъе а долаш, дикагIа хиннай.

Хьалха хинначул шерагIча социальнин политическии кIийлен тIа машара тIа латтача кхерама духьала латта, дунен сообщества низашца адамий глобальни проблемаш къоастаяра кIийле хьас таро хьахулаш латт. Цу де леохIарашка кхача гIерташ КПСС-о хьинаре а тIагIертта а гIулакхаш чакхдоахаргда.

* * *

Революционни перестройкага, идейно - политически, экономически, социальни доакъошка вахара демократизаци ярга, политически система кердаккхарга гIолла чакхбоал советски общество дикала кердача боарамга кхоачаяра, социализма керда куц хьахиларга бода никъ.

ХабарагIа а воацаш, гIулакхага диллача а саг материальнии духовнии дегIаахара керттера фактор, цун керттера дагалаттар хургдолаш масса долча хIаман тIехь меттаоттае еза Iилман социализма принципаш.

Парте ший политика оттаергья социализма гуманни принципашцеи де лерхIарашцеи бокъонца хьалхле а лелаеш, гуманни, демократически средствашца из чакхъяха а гIертаргъя.

Кхетадеш ма хиллара, дийнача вахаро, общество дегIаахара диалектико социалистически хувцамаш дара наькъех тахан хетаранштa юкъе кIезига доаца керда хIамаш юкъедахьаргда, уж довза а дIаьхий де а йиш хулийтаргья. Цхьадолча дешай хьакъехьа СССР Конституценен законодательственен юкъе хувцамаш де дезаргда, парте съезде цхьайола решенеш тIаэца езаргья.

Оттадаь хетараш дувцийта арадоахаш, КПСС ЦК-на хет коммунисташа, берригача къахьегамхоша хьинаре дакъа лоацаргда, аьнна. Цо XIX Ерригсоюзни конференцега йиш хулийтаргья кхоачашийча хаьдда дIахьалхашкахьа гIолга сихдергдолен революционни перестройка юхаяргйоацаш ергйолен корта бола решенеш тIаэца.

КПСС ОБКОМЕ

(Инстедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Цунца цхьана, республикански газеташа, телевидене, радиос программа кхоачашъеча юкъехьош дола дакъа, цар таронашка хьежжа дац. Республика социально-экономически дегIакхувлалга снхдеча цу программа боккха лоархIам болга дIахайтара боаггIа теркам тIа ахийтац цар. TIехьарча хана кIезигагIа ювц къахьегамеи производственнии дисциплина чIоагIъяра, къахьегам эргабаккхара, кадраш балхара дIа-хьа ювлилга кIезигдара, оборудованех пайда эцара коэффициент лакхъяра, нах балха дIаувттабара система тоаяра проблемаш. Районни а республика а масштабе программа кхоачашъеш хиларах йолча обзорни статьяшта кепаеттац. XIанз а лоха ба критика боарам, пресса выступленей действенность мела дегIакхувл.

КПСС обкома бюрос республикански газетий, НГIАССР Гостелерадио партийни организацешта хьалхадаькхад, белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадахара хьакъехьа хаьдда де дезараш делга, къахьегама ресурсех пайда эцалга тоадара йола Комплексни программа кхоачашъелга системагIа, кIоаргагIа ювцаш йовзийталга, цига берригача творчески болхлошен авторски активеи хьинаре даькъа лоацилга Iалашделга.

КПСС обкома отделаша, парте горкомаша, райкомаша, республика Министрийн Совета къахьегама ресурсай проблемашта хетаяь газеташа, телевидене, радиос еш йола выступленеш ма могга хьаллаца, публикацейн передачайн действенность лакхъеча новкъостал де деза, пресса гучадаьха кхоачамбоацараш дIадахара, цо рекомендовать даь дикагIйола опыт юкъекхувлара хьакъехьа беча балха тIахьожам лоаттабе беза.

КПСС обкома бюро заседане, ишта кхыдолча дешашка а хьежар.

Доаволдехьара

НЬЮ-ЙОРК. Бруклинский тIий. 100 шу хьалха из ший тайпара инженерни сооружени хьаяьча хана, доккхалга а хозалга а диллача цхьанахьа а дацар Бруклинскичун нийсса тIий. Бруклинский тIий йоазонхошен поэташен хестадаьд, цун суртах реклама еча шерра пайда йийбаьб. Тахан 1,6 километр дIаьха дола из Нью-Йоркерча 50 совгIа долча тIаьл доккхагIа да. Из ший ханага диллача дукха хувцаденнадац, специалисташа лерхIачох, цун доаггIаш дола доал деш хилча, из практически бIаьшеренашка латта йиш йолаш да.

А. СЕНЦОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Перестройка: фуд новкъадар

XIАРАНЕХ ТИЙША ДА

1988 шу доладелча гIоне миллион сом хIана дац, аьнна, паччахьалкхен декхар хьаьрчад «Красный молот» заводах. Цхьанна бетта кхоачашдаьдац цо поставкаш яра договорни декхараш. Из бахьанце лохденнад коллектива социальни хьашташка дIадохийтар. Нагахьа санна госприемка юкъейоалаяро цхьа хало хьахилийтаяле, уйх шера денз хозрасчетагеи ше-шийна финансировани ярген довларо геттара а халача кхоачадаьд завода экономически а производственни а гIулакхаш.

Цунах лаьца къамаьл хилар уйх деношка тха корреспондента завода къаьнагIа болча болхлоех цхьаннеца, парткома членаца, предприяте къахьегама коллектива совета председателаца Брызгунов Николай Ивановичаца.

— Ер шоллагIа шу да тха завод хозрасчетагIеи ше шийна финансировани яран хьалашка болх беш йола. Белгалдаккха деза, боахама доалдара керда формаш юкъейоалайча тоадала деза гIулакхаш телхалга. Ишта, 1987 шера планах предприятена тIаба безаш хинна пайда 16,8 миллион сом хила безача, хьахиннар 11,5 миллион сом мара бац.

Продукци маьхала яккхара плани договорни поставкаш хьачашъяри дIалаьрхIача, 84,2 процент мара хиланзар. Потребителашка дIа ца кхоачаш йисар 10,2 миллион сома маьха продукци. Керттерча даькъе мехкдаьттахоштен бурув деттараштен эшаш йола техника я из.

— МалагIа бахьанаш да керттерча даькъе лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш хьахилийтараш?

— Завода директора В. Бервиновен, керттерча инженера А. Боярниновен производствана кулгалделга мелдалийтарах. Предприяте партийни комитетен администрацеи завода производственни гIулакхаш тоадара тIадерзадаь соцамаш тIаэцара цхьа барт ца хиларах. Ишта, дукха ха йоацца хиннача хьайийллача партийни собране коммунисташа а къахьегама ветеранша а критика йир тIахьожам мелбалийтача парткома.

Парткома членаша ма йоагIара гIайгIа йиц цехашка мехкдаьттапромыслови оборудовани арахецара болх лерттIа вIаштIехьбакхара. Из бахьанце кхоачашца еш юс кердача техникагIа пайда эцара планаш.

Къаьста во латт халкъа эша товараш арахецара гIулакх. Хьалхарча квартале уж арахецара план 72 процент мара кхоачашъяьц заводо.

Предприяте гIулакхаш тоадала йиш яц цига къахьегама дисциплина лоха хилча. XIаьта тха заводе из цхьа шу хьалха хинначул а вогIа я. Ший болх мелбалийтаб Н. Берляева кулгалдеча халкъа тIахьожама керттерча группа. Къахьегама дисциплина лакхъяра страцеи завода производственни гIулакхаш тоадара тIадерзадаь соцамаш тIаэцара цхьа барт ца хиларах. Ишта, дукха ха йоацца хиннача хьайийллача партийни собране коммунисташа а къахьегама ветеранша а критика йир тIахьожам мелбалийтача парткома.

Парткома членаша ма йоагIара гIайгIа йиц цехашка мехкдаьттапромыслови оборудовани арахецара болх лерттIа вIаштIехьбакхара. Из бахьанце кхоачашца еш юс кердача техникагIа пайда эцара планаш.

Къаьста во латт халкъа эша товараш арахецара гIулакх. Хьалхарча квартале уж арахецара план 72 процент мара кхоачашъяьц заводо.

Предприяте гIулакхаш тоадала йиш яц цига къахьегама дисциплина лоха хилча. XIаьта тха заводе из цхьа шу хьалха хинначул а вогIа я. Ший болх мелбалийтаб Н. Берляева кулгалдеча халкъа тIахьожама керттерча группа. Къахьегама дисциплина лакхъяра кIезига терко ю «Комсомольский прожекторо». Шу доладелча денз планах белгалъяьча рейдех ахаш а чакхъяьхаяц халкъа тIахьожамхоша а прожектористаша а.

Завода общественни организацеша шоай болх цхьана беш ца хиларо новкъарле ю къахьегамен производственнии дисциплина лерттIа хилийтара.

Халахете а, завода гIулакхаш уйх шера а тоалуш дац. Цхьадолча хьоккхамашка диллача дIадахача шерарчул а вогIа болх бу. XIаьта гIулакхаш тоадара, сона хетачогIа, нийса лелае еза кадровн политика. Лохерча а юкъерча а кулгалдеча звеношка хила беза шоай гIулакх дезаши довзаши бола болхлой. XIаьта тха заводе, ма дарра аьлча, из ишта дац. Масала, хьаэцаргья вай номер шиъ йола цех. Шин шера виъ начальник хувцавеннав укхаза. Кадраш дукха хувцарах доккха зе доал производствана.

Иоккха новкъарле ю цехана, участкана, бригадана хьалххе а кийчъяь экономически планаш ца уттаяро. Юха а аргда вай шоллагIча цехах. Дукха ха йоацца цхьа тайпа план-задани елар цун коллективана. Бакъда, массехк ди даьнначул тIехьагIа керда соцам тIаийцар завода кулгалхоша: хувца еза производство. DIадоладе деза кхы тайпа продукци арахецалга. Хьалххе уйла а яь, утттае еза планаш - заданеш. XIаьта уж хувцаро болхлой эгIазъухийт, къахьегама овсарле лохъю. Из деррига а чIоагIа Iаткъ продукце дикала.

Болхлой ца тоъаш хиларца а дикка хало оз оаха. Нагахьа санна уж ма эшша баларе болх шин сменагIа вIаштIехьбаккха йиш яр тахан цхьан сменагIа болх беча дуккхача цехашка. Болхлой ца тоъар, уж каст-каста хувцабалар нийслу царна эша социальни хьалаш хьахоллара кулгалхоша лерттIа терко ца ярах, къаьстта во латт фусамашца, деша даха ха йоаца бераш дараш учрежденешца Iалашбелга.

Из бахьанце дIабахача биъ бетта тха цехера балхара дIаваьннав 36 саг.

Тахан «Красный молот» завода коллектива хьалхашка латтача керттерча декхарех цаI да арахеца продукци дика хилийтар. Бакъда, халахете а госприемка дIа ма деххара яц дуккхача цехашка хьаеш йола продукци. Нийса ах хIана яц, аьнна. паччахьалкхен стандарташа дIа ма деххара яц из. Масала, номер 5 йолча цехо март бетта кийчъяьча ерригача продукцех госприемка членаша могаеш чакхъялийтар 40 процент мара яц. Цхьа даьр юха а де дезаш хул дуккхача болхлой говзал лоха хиларах. Из кхоачамбоацар дIа ца доаккхе дош хургдац оаха мел леладечох.

Продукци дика хилийтара новкъарле ечa бахьанех да производственни процесс ритмично дIайодаш ца хилар а. Ишта бетта тIеххьарча деношка арахец оаха ерригача продукцех аханел совгIа яр. Цудухьа хала да из дика хилийта.

Къамаьл дIаяздаьр
А.-Г. УГУРЧИЕВ.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

ВIАШАГIКХЕТА МОТТИГ—МОСКВА

БIаьстанара Москва кийтъеннаяр 29 мае Советски Союзе дIайолаеннача США президента Рональд Рейганн официальни визитага. Масехк дийнахьа деррига дуне теш а хинна латтаргда советско - американски паччахьалкхенашта кертелаттараш диъзлагIа вIашагIкхетага. Из дIадоладара теркам тIабахийта я правительствашн дунен шерра общественности. Цунца дувзаш да кхеранзлени герзаш дIадахареи дешашта, эккхам хилар кхерам болча региональни конфликташта йолча советско - американски диалога ерригача сферашка аьттув баларга, сатувсар, вIаши юкъера гIулакхаш дикагIа кхетадара кердача боарам тIа йовла СССР-ан США-неи могаргхиларга сатувсар.

Московски вIашагIкхетаргеи гаьна кхетар юкъерча боараме а кIезигагIа дола советскии американскии ракеташ дIаяхара хьакъехьарча Договораги кхача гIерташ хьабена никъ ховш ма хиллара чсалхане боацаши аттеи хиннабац. Из цIенбир духкагIча даькъе СССР майра инициативни арахьара политика бахьан долаш хьахинна йола дунен халкъашта юкъера климат мелъяларахи ядерни боацача машаргахьа эггар хьалха бакьхха реальни гIа хинна дIаэтта долча РСМД хьакъехьарча Договора кIал кулгаш эзадарахи да «Вашингтон пост» яхача газетеи «Ньюсунк» яхача журналеи хаттаранштa жоп луш М. С. Горбачева белгалдаькхад: «Со теш, дунен тIа дикагIча оагIорахьара тенденцеш хьа а кхелла, дегIаухаш хиларах. Вай конфронтацегара адамаш маьрша дахийтара оагIорахьа юхадерзаш латт. «Шийлача тIема» миха меттала тешама мух хьекха болабеннаб. Аз кхетадечогIа, цига дикка дакъа лоац ВIашагIкхийттача Штаташтеи Советски Союзан юкъера гIулакхаш тоалуш а унахцIенонга дерзаш а латташ хиларо».

Хетадала тарлу, хьанна дага хургдар, СССР-царча гIулакхашка гIожа никъ лелабеш ва, аьнна цIи дIахеза волча президента Рейгана историе чухь эггара хьалха вай мехкаца ядерни герз кIезигдара хьакъехьарча соглашенена кIал кулг яздергдар, аьнна. Цхьабакъда КIаiча цIенна керте латтачох ала хIама дац, хIана аьлча кердача тайпара кхетадаьд цо бокъонца долаш дар. Ховш ма дий йоккхача шин державана хьалхашка латта декхараш эггара къахетамегIа дарех долга: вай халкъаши ерригa адамлеи ядерни Iазапах кIалхарьякхкар, советско - американски гIулакхаш конструктивни ларда хьадар, дунен халкъашта юкъера хьал тоадар. Лакхерча боараме вIашагIкхетара хьакъехьа Р. Рейгана даьча къамаьла тIа белгалдаькхад: «СССР-ан США-неи юкъера гIулакхаш кхы а стабильнегIа да хIанз, бакъда де дезараш а кхы дуккха да. Оаха советски кулгалхочунца дIа-юха деш дола къамаьлаш чIоагIа лоархIаме да. Аз лерхI уж тхоай халкъашта юкъера гIулакхаш кхетадеГа дIахо шердара дола дIоагIа санна».

Доазол арахьарча комментарешка нийса белгалдоах, СССР цIенача дег тIара ядерни арсеналаш белкгала кIезигъе, диалог дIахо шерье, советско - американски гIулакхаш тоаде гIерташ хилар. «М. С. Горбачева хIанзара американски администраци йолча хана стратегически наступательни герзаш 50 процент кIезигдара хьакъехьарча соглашенена кIал кулгаш яздаргахьа дуга никъ могабу», — белгалдоах «Джорно» яхача итальянски газето. «КПСС ЦК Генеральни секретара США тIахьийхай Космосе герзаш Іоадара меттел Космосе машара цхьана гIулакхаш леладе», — язду «Симбун» яхача японски газето.

КЕРДАДАР ЛАХАРА НАЬКЪАГIА

Кердалон, хIама лахара наькъагIа, критика еши гуччахьа мах беши чакхъяьлар Будапеште Венгерски партийни конференци. Из форум гулъяьяр ВСРП XIII съезд хинначул тIехьагIа хьахинна мехка экономикереи общественни вахаререн моллагIъяраш санна йоаца дукха проблемаш къоастаяза яргйоацандаь, парте балха керда формаш коллективно лаханза, общества политически институташна болх байтанза баргбоацандаь.

Къаьстта белгалдаккха безам ба, итогови документа проект ювцача хана хьинаре а цунца хьашт долаш а дакъалоацаш хиннача ерригача коммунисташта хетар шерра партконференце резолюце чулаьца хилар. Аьлча кхоачам ба, ВСРП хIара кхоалагIа волча члено цунах йола ший предложени а замечани а дIаьаьнна хилар. Духхьал из бахьан долаш резолюце тIа гуччахьа белгалдаьхад экономикеи общественни вахарси йолаш йола цIенхашттара проблемаш, кIоарггача демократически ларда тIа, Іилмо яхар теркал а деш гласноста хьале уж къестадара наькъаш.

Иштта я, масала, парте берригача членаша дакъа а лоацаш хьалххагIе а дискусси яра ларда тIа къаьстта лоархIам бола решенеш тIаийяра, политически никъ кийчбара моттигера партийни органаши организацеши юкъеозарах кулгалдара органий состава цхьа дакъа юкъарчал доацаш ВСРП юхьханцарча организацеи членашта юкъера хьахаржарах йола положенеш. Белгалъяха йиш я кхыйола лоархIаме моменташ а: партийни органашка хоржамаш деча хана массехк кандидат оттавар, кулгалдеча партийни посташка хилара ханашта доазув оттадар.

Советски Союзе Іомаеш а пайда эцаш а я реформаш яра йоала венгерски опыт. ВСРП форума матерналаш ешача хана зелу, иштта вежарашха болча мехка а перестройка чакхйоаккхаш КПСС беча практически а теоретически а балха опыт чIоагIа теркам тIабохийташ Іомаслгеи юкъехьувлалгеи. Хоадам боллаш из хьахьокхаш дола хIама хилар, тхона хетачогIа. КПСС теоретически выводаштa тара а йолаш резолюцена юкъейиха цхьайола принципиальни тезисаш положенешч. Масала, экономикера реформаш еча хана общественни вахара дIахо демократизаци е езаш хилар, е парте балха политически методех ког гIортолга е езаш хилар.

Ерригвенгерски партконференцена кийчо яр а из чакхъяккхар а Малхбузен массови информаце средствашa теркал ца деш дисансар. Бакъда цар дукхагIа йола публикацеш мохк кIоарггача кризисе ба ала гIерташ, парте кулгалхой хувцарах сенсаци е гIерташ яр. Бокъонца гуш доллаше а лакхерча партийни посте Карой Гроса харжар, парте генеральни наькъагIара преемственность хьахьокхар, ВРП кулгалхой кьонлуш хилара процесс естественни хIама долга хьахьокхар доллаше а. Тхона хетачогIа, керттердар да, Малхбузен пропаганда шийна ховше а хьоаха ца деш дитад конференце делегаташа дIахьекхача тайпара социализма наькъагIа дIахо баха, СССР-цара доттагIала, интернациональни бувзамаш дегIадоаладе, машар чIоагIбара юкъе хьинаре дакъа лаца чIоаггIа лаьрхIа уж хилар. Из деррига а, партконференце резолюце тIа белгалдаь ма хиллара, — де лерхIар кхоачашдара йола лоархIаме кIийле я.

АФРИКА: ПРОГРЕСС ХИЛИЙТАР ДУХЬА ЛЕЛАЮ ЦХЬОАГIО

Торжественни къамаьлаш дара хинна парадни вIашагIкхетар а доацаш бокъонца гIулакхаца Африка проблемаши из дегIаяра перспективаши ювцилга хинна дIаэттар Африкански барт-цхьоагIон организаце (ОАЕ) паччахьалкхенаштен правительствaштен кертелаттарий ассамблея XXIV сесси. Из хилар Эфиопе столице, 1963 цера 25 мае вIашагIъслла ОАЕ болх беш йола 25 шу дузача деношка.

ВIашагIкхетара лейтмотив а хинна дIаэттар цига дакъалоацаш хиннараш цхьоагIон солидарности чIоагIъе, халкъий вахара хьал тоадара шоай низаш вIашагIтоха а тIадерзаде а гIерташ уж хилар. Цхьана гIулакхаш леладелга — дIахо прогресс яра хиланза яргйоаца кIийле, аьннад хьатIадоагIача ткъаь шера ОАЕ де лерхIарийн декхарийн хьакъехьарча Декларацe тIа.

Тахан 50 членах латта Ерригафрикански организаци континентерча халкъий хьашташ лорадара, региональни ярашка санна дунен а проблемашка лаьца позицеш юкъара хилар чIоагIдара йола эффективни инструмент хинна дIаэттай. Африка тайптайпарча районашкара дукха «дIайха кхуврчаш» дIадаха, конфликташ дIаяргъяц, аьнна хеталуш хиннача моттигашкара хьал тоаде вIаштIехьдаьннад ОАЕ.

Цо теркал ца еш йисац массане юкъарча кхерамзлен проблемаш а, ховш ма дий, ОАЕ кулгалхоша белгалдоаккхаш ма хиллара, планета тIарча машарач гергаш дIадахараи тIехьа лоаттабу къовсам — из деррнгача халкъий, цу даькъе африкански дараш а долаш, прогрессана тIехьара къовсам болга. Духхьал из бахьан долаш организаце трибуна тIара цкъа санна дукхаза а декаш хиннад тIемаш доацаши низаш ца деши дола дуне хьадара СССР-еи кхыча мехкашен деш дар хьаллацара дешаш.

Африке кхетаду, бокъонца политически ший лоIаме хилар социально-экономически проблемаш къоаста ца йинча хила йиш йоацилга. DIаяхача ханах юхейиса халонаш кхы а чIоагIагIа кIоарглу африкански мехкаш шоай бе доахкаде, уж капиталистически рынках тийша хилийта малхбузен мехкаш гIерташ хиларах. США-ся Малхбузен кхыча мехкашен континента кхдехка нийса доаца экономически гIулакхаш бахьан долаш, цунна магац дукхача кризисни явленех кIалхаръяла, низ хьачац хIанз 200 миллиард долларал тIехдаьнна долча арахьарча декхара проблема къоастае.

Цхьабакъда, гIалат хила тарлора континента тIара чоалхане, цхьайолча хана кризисни а хьал алхха арахьара леладеча подрывной гIулакхашца доашхаш хилча. Африкански мехкашка дукха йолаш я шоай проблемаш. Уж я хIаман доал доацаш хилар а, ресурсех лерттIа пайда ца эцар а, компетентность ца хилар а, бюрократизм а, коррупци а. Цу негативни явленешца къовсам лоаттабелга — ОАЕ декхарех цаI да. «Духхьал коллективни низаш оарцагI а даьха мара могаргдац тхона тхоай экономически дешаш къоастаде, — аьннад Организаце генеральни секретара Иде Умару. Оаха хержаб цхьана, планагIа дика вIаштIехьдаьха гIулакхаш кийчдара никъ, хIаьта из никъ — ше мара кхы боаца нийса никъ ба».

Африка кхы а дукха я къоастаянза проблемаш, цхьоагIо, реализм йолаш тIатеIIа къахьегаш хила дезаш. Шоай халонаш эшаяра континента меккаш дог даха йиш йолаш да шоашцара гIулакхаш вIаши безаме хилара, цхьатарра бокъонаш хилара, вIаши гIойле йолча тайпара цхьана гIулакхаш леладара ларда тIа лоаттадеш йолча Советски Союза шоаш хьаллувцаргхиларга. ОАЕ Ассамблея XXIV сессе даькъалоацаш барашка дахьийтача моаршала письмо тIа М. С. Горбачева белгалдаькхад, вай социалистически паччахьалкхе африкански мехкашта уж экономически а социальни а дегIадоаладара гIо деш хила а хиннай а хург а я, аьнна.

Владимир МАТЯШ,
Александр КОНДРАШОВ,
Алексей ДЕМЧЕНКО.
(ТАСС).

БЕРКАТЕ ХУРГДА КХА

XIX Ерригсоюзни партийни конференце болх беча деношка тхоай коартолий кхай тIа хургдола сурт хIанзехьа а гуш да — сон, са новкъост Елвоев Йоакъапи. Цхьаь цаI оасара баьцилг йоацаш, цIена, гонга гIолла доагIа баьццара гувнаш а долаш, паргIата «са доахаш» улларгда из.

Гурахьа денз кIоаргга аьха, хьаьндаь, харшаш даьха кийчдаь уллача 100 гектар долча кхай тIа, бIаьстн сел безаме хиннаеце а, агрономически дикагIа йолча хана дIайийра оаха тхоай «волжанин» яхача сортах йола коартол.

Оаха тхоашта хьалхашка оттадаь декхараш а да тха тIатеIIа, вIалла дог ца эккхаш болх бе безаш — хIара гектара тIара 180 центнерга дIакхоаччаш коартол чуэца лаьрхIад оаха.

I. УГУРЧИЕВ,
Назрановски района «Экажевский» совхоза звеньевой.

ДОШ ДЕННАД

Урус-Мартановски района Мичурина цIерагIча совхозе 400 гектар шекара свеклаш дIайийнай. Уйх деношка цу кхай тIа чуийнна къахьегаш ба свеклаш лелераш. Хьоггехьа йистеньккхай шаровка, тахан хьалхара оасар йистедоаккхаш латт.

Сомий бешамашаш лелераш а ба свекла кхееча шоай дакъа юкъехьош. Ишта; III. Гишаева кулгалдеча № 13 йола бригада я 20 гектар свекла хьалкхееш. Шийна хьалхашка латта декхараш тIехкхоачашде лерхI бригада. Масала, гектара тIара 235 центнер чуэца план йолаш, 300 центнер чуэца дата ба укхаза.

М. АХИЛЬГОВ.

Истории оагIош

СОВЕТСКИ АРХИВИСТИЙ ЦIЕЙ ДЕЗДЕШ

1-гIча июне советски архивисташа дездергда шоай цIей — «РСФСР архивни гIулакха реорганизации централизации яра» Ленински декрет арадаьнна 70 шу дизар. Цу декрето дIайолайир вай мехка архивни гIулакх дегIадара юхьиг, советски архив хьахилара керттера лостамаши принципаши къоастайир.

Юбилейца дувзаденна, дагалувц вай республике архивиаш вIашагIйохара баькиха хьалхара гIа, хьалхара архивисташ — архив хьаяра энтузиасташ. Царех цаI ва 1924 — 1926 шерашка ГIалгIай архивни бюро заведующи хинна Ахриев Темаркъа СаIадал.

Горски республика шошоай лоIамагIарча 4 республикана йийкъача хана архивни бюро хьахиннай 1924 шера август бетта. Цу бюрона Лоаманхой центральни архивни управленера Терски областной межеви чертежни фонд хьаелар, НГIАССР Центральни паччахьалкхен архива революци ялалехьа хиннача фондех эггара маьхера яр я из хIанз. Хьалаш низкъала доллаше, ше хьахиннача хьалхарча деношка денз архиве документаш вIашагIтохара тIехьа, шерра болх болабир цу бюрос. 1924 шера 1-гIча октябрга кхачалехьа учете йийцар 47 фонд, царех 40 фонд революци ялалехьара, хIаьта 7 советски периодера яр. Эпоха тешал деш дола маьхера документаш гучадаьхаи учете оттадаьи ца Іеш, бюрос вIаштIехьдоакхар царех пайда эцалга, цу гIулакха кхаьстта теркам тIа а ухийтар. Масала, ГIалгIай архивни бюрос болх баьча духхьал шин бетта тайп-тайпарча учрежденеша дIаехарагIа 57 справка елар, цу юкъа архива документашца болх беш тохкамхо вар.

ГIалгIай архивни бюро дика болх беш хилар дуккхача даькъе къоастадора цун хьалхарча заведующе хьинаро. СаIадал бюрон кулгалхо вахача хана ханча этта саг вар. Хала а низкъала а вахара никъ бар цо волавелар. Цу шера май бетта гIалгIай къаман цIерагIа Владикавказе хиннача Всегорски съезда делегаталла хорж из, иштта Терски область лаьттан дош дувцача Лаьттан комиссе делегаталла а хорж. 1918 шера Терски областной лаьттан Совета делегат хул цох.

Владикавказа хала денача 1918 шера август бетта город контрреволюце дIалаьцача хана, цигара байдда большевикаш — Булле, Богданов, Махарадзе, Кавтарадзе Ахриева тIаэц, хьулабеш лела а бу. XIаьта ше-шийна мамогга лоаманхой ЦIеча Эскара гIо де тIахьехаш хул из. Лоаманхой гIонца 2 кIира даьлча мукъайоаих город.

1919 шера деникинщаца готбаь большевикаш Гуржегla дIабаха безаш эттача, уж дехьабоахача доккха гIо ду Ахриев СаIадалас.

1920 шера Назрановски ревкомо тIадулл цунна лаьттан отдед вIашагIйолла, из декхар цо дика кхоачаш а ду. Цхьаьхха шу даьлча Лоаманхой республика Учредительни съезда членалла хорж из. 1920 — 1924 шерашка Назрановски округа исполкома член волаш хул.

Цул тIехьагIа, лакхехьа ма аллара, ГIалгIай архивни бюро заведующи хул из. Цига цо дукха маьхера болх а бу. Цун балха мах беш персональни пенси а хьожаду Ахриевна.

Л. ПАРОВА,
исторически Iилмий кандидат.

нашка хьаллувцар къеча наьха хьашташ.

1912 шера отставке а ваха, Владикавказе ваха воагIа из. Цига 1913 шера из хержар гIалгIай къаман юкъе мотт - йоазуви технически знанеши дIайоаржаяра ГIалгIай общества председателла.

1917-гIа шу дег тIара къоабалдеш, тIаийцар Ахриевс, наьна мехка хувцамаш деча хьинаре дакъа лаца волавелар. Цу шера май бетта гIалгIай къаман цIерагIа Владикавказе хиннача Всегорски съезда делегаталла хорж из, иштта Терски область лаьттан дош дувцача Лаьттан комиссе делегаталла а хорж. 1918 шера Терски областной лаьттан Совета делегат хул цох.

Владикавказа хала денача 1918 шера август бетта город контрреволюце дIалаьцача хана, цигара байдда большевикаш — Булле, Богданов, Махарадзе, Кавтарадзе Ахриева тIаэц, хьулабеш лела а бу. XIаьта ше-шийна мамогга лоаманхой ЦIеча Эскара гIо де тIахьехаш хул из. Лоаманхой гIонца 2 кIира даьлча мукъайоаих город.

1919 шера деникинщаца готбаь большевикаш Гуржегla дIабаха безаш эттача, уж дехьабоахача доккха гIо ду Ахриев СаIадалас.

1920 шера Назрановски ревкомо тIадулл цунна лаьттан отдед вIашагIйолла, из декхар цо дика кхоачаш а ду. Цхьаьхха шу даьлча Лоаманхой республика Учредительни съезда членалла хорж из. 1920 — 1924 шерашка Назрановски округа исполкома член волаш хул.

Цул тIехьагIа, лакхехьа ма аллара, ГIалгIай архивни бюро заведующи хул из. Цига цо дукха маьхера болх а бу. Цун балха мах беш персональни пенси а хьожаду Ахриевна.

Л. ПАРОВА,
исторически Iилмий кандидат.

Кхоана—бераш лорадара дунен халкъашта юкъера Ди

ИРАЗЕ БЕРАЛ

ХІара шера миллионаш болча наха — вай планета кхоаре лераяра Дунен халкъашта юкъера ди дезду. 1959 шера ООН Генеральни Ассамблея тІаийцача берий бокъоний Декларацe дІакхайкаду, адамле шийга долаш дола дика мел дар берашта дІадала дехкарийла йолга. Маьрша а иразе а берал — из берригача дикача лоІамерча наха къаьд а ца луш, еш йола йоакхо, адамлен цивилизаце хьакъехьара цар дехкар. Вай мехка а, кхыча социалистически мехкашка санна шоашта мел могар ду бераш гормонически дегІакхувлара, Советски Союзе Октябрьски революцес бераш эггара йоккхаГІа бокъонаш йолча класса ранга тІа оттадаьд, хІаьта Советски паччахьалкхено ше 70 шера бача балха тІа, хьалихуш йоагІача тІехьенна йоакхо яр кертерча декхарех лоархІ. Вай мехка берашта дІеанна я деша даха ха йоацача берий учрежденеш, школаш, пионерий а дешархой а двореций шерра сеть, кьонача техникий станцеш, берий кружокаш, библиотекаш, спортивни школаши пионерски лагерашн. Цхьабакъда дІадахача итташ шерашка сеца латтара хьал хиларах берашца бача балха хьахинна негативни гІулакхаш хІанз е юкъера дІаданза да. Бераш довш хилара процент лакха я, даьш-ноанош корта бохабача малара тІакхувш хиларо дезала а берала а — бойла дисар, бераш айпе хилар санна бола, чІоагІа кхерам тІатувс.

В. И. Ленина цІерагІча Берий фондо — цІаькха а къаьгга хьахьокх вай обществас берий йоакхо елга. Советски общественность, берашта лаьрхІа массови организацн хьае, халкъе духовни низаш, наьха материальни средстваш бойла дисача берий, берий-инвалидий, хатар хиннача берий хьашташ кхоачашдара віашагІтоха гІертилга лакха гуммани гІулакх да.

Укх сурта тІа вайна гуча йиІига хац ший а ше санна миллионаш долча советски берий кхоане хоза, снйрда, беркате хилийта гІерташ боккхагІбараша тахан дукха къахьегалга, шоаш хьамел дер а из бахьан долаш цар делга.

ЗІамигача йиІига тахан ховш дар геттара кІезига дале а, лоархІаме да. Цунна хов: шийна безаме бІарахьежачунга елаяла езилга, цІимхара шийна саг бІарахьежача — елакъажар дІадоакх цо. ДІакховдадаь хІама дІаэц, из хоза дале, кулгах Іотталуш деце. ДІайийххачунга дІайода из ши кулг хьал а айдий, ше дІаехаш вар безаме вале, веце — харцахьа хьож. Лоацца аьлча, дикадари водари, хозадари нйрчадари къоастаде Іомаеннай из.

Укх дунен тІа яхаш ше боаккхача ялх бетта кІезига дац цо Іомадаьр а. ТІехьагІа бІарччача вахаре довзаргда цунна дуккагІа, ховргда дІаяхача ханашка хинна хІамаш Іомадеча хана, укх деношка дунен тІа йоккхагІа а низ болашагІа а йолча шин паччахьалкхен (СССР-ей США-и) кулгалхой КПСС ЦК Генеральни секретарь М. С. Горбачеви США Президент Рональд Рейгани Москве віашагІ а кхийтта, адамашта эггара дезагІа а бочагІа а дола дош — Лаьттан тІа машар хилийтар — къоастадеш хинналга, ховргда советски наьха вахара хьал дІахо тоадара вай мехка еш латтача перестройках мелдар. МассагІ да уж сийрдача кхоаненга бодача наькъагІа гІа боахача хана цунна тІехьагІа довзаргдар, цо Іомадергдар!

Сурта тІарча бера делакъажар санна цІен хийла вайна тІера сигале, цун юхь сийрдайоаккхаш санна даим сийрда хьежалба дошо Малх!

«Иразе берал» — иштта цІи йолаш я М. Котиева фотоэтюд.

СПОРТ

КІАЛТОХАРГАХ ЛАТАР

Укх деношка Дона-тІарча-Ростове чакхъяьлар классически кІалтохаргах латара РСФСР-а хьалхара моттиг яккхара йола яхьаш. Уж хилар 1972 — 1974 шера баьча кагийча наха юкъе. Цу яхьашка дакъа лоацаш хилар РСФСР 36 областера, краера, республикера тайп-тайпара дозал дола 226 саг. Вай республикера 3 вИкал вар цу яхьашта юкъе дакъа лоацаш. КІалтохаргах дика летар 56 килограмм дозал дарашца Грозненски района Садови яхача юрта юкъерча школа дешархо Мутаев Мохьмад.Ийса-за латача массаза а котвалар из, РСФСР-а чемпион яха цІн а яьккхар. Цу яхьашка котваларах цунна приз а елар.

Эггара зІамагІбаршта юкъе хиннача, 42 килограмм дозал долча кхуьшбоагІарий яхьашка котвалар Грозненски района Октябрьски юрта юкъерча школа дешархо Вараев СаІид.

Т. ХАШАГУЛЬГОВА.

БАСКЕТБОЛ

ДІадахача шоаттен кІирани деношка г. Грозне хилар РСФСР-е спортивни ловзарашка хьалхара моттиг яккхара маІача наьха командай яхьаш. Цу деношка республика сборни команда баскетболисташ лайзар г. Пенза «В» класса командаца. Хьалхара ловзаш Грозне баскетболисташ 107 — 89 счет йолаш котбаьлар. ХІаьта шозлагІа ловзаш хьаьшнй котбаьлар 92—85 счет йолаш.

К. ЕВЛОЕВ.

Кино

«Революце подданни бараш»

1918 шера къонача Советски республика тІема фронташка тІа-гІа хала хьалаш уттар: белогвардейцашн доазол дехьара интервенташи тІатеІаш ЦІе Эскар эша дора. Цу халача хана хьаьяр тІема комиссарий институт эскара доакъошка политически идеологически кхетам лургболаш, фронташкара дерригa доал тІема командирашца цхьана дергдолаш. Иштта эггара хьалха комиссар хул фильма турпал — ткъо шу даьнна коммунист Звейдрис Генрих.

Батрака — хьу тедачун воІ дийша а дукхача къамий метташ ховш а, поэзи, музыка дукха езаш а, стихаш яьзъе гІерташ а саг хиннав. Цул совгІа Звейдрис маварра большевик, дика агитатор, шийна тІехьа бІухой баха ховш, зІамига вале а тІема говзалаш кхетаеш ва.

Ян Лацис командир хиннача полке Генрих Звейдрис комиссаралла вохийтача ханара, цун тІехьхара вахара шераш, ше валалехьа 1919 шера Луганске дІанхачалехьа ший хьокхамца бІухой атаке баха ГІоттабаьб, уж котбоварах дувцаш да фильм. ЗІамигача сага — комиссара куц сибат тоъад традиционни хьахьовкхаш да. Фильма эпизодашка гІолла вайна хоалу турпала бІухошца, командирашцара, Советски Іаьдала духьала барашцара, боацачарцара, тІом беча хана а салоІача хана а леладеш дола гІулакх.

Иштта вайна гойтаргда шийдарча новкъосташца цун гІулакх, эдел, сабар. Фильма юкъе дакъа лоацараш ба бокъонца болаш хинна исторически лоархІаме нах — Лацис, Тухачевский, Куйбышев, Гай.

Авторашa яхачогІа, турпала еза цІн тилла нах болаце а, уж гІийртабац документальни, коталоннйн эшарен сурташка а ца кховдаш цар шоай теркам тІабахитар зІамигача сага комиссара а цун новкъосташта а карагІадаьннача деналерча гІулакха. ХІаьта из да а революцена тешаме хилар, революце подданни хилар.

Сценаре авторашa — Юлий КАРАСИК, Наталья СИНЕЛЬНИКОВА. Режиссер — Сергей МАРТЬЯНОВ. Свердловски киностудия.

С.-М. ГИЛАГАЕВ.

ЛАГЕРЬ КИЙЧА Я

Массехк шу да Ачхой-Мартановский районе «Орджоникидзевский» совхозе студенташта лаьрхІа лагерь болх беш йола. Тайп-тайпарча ВУЗ-ашкарен техникумашкарен студенташ ух укхаза. Грозненски педагогически института студенташ хургба укх шера аьхки орджоникидзевций хьаьший. 200 гаргга саго йолаергья июль бетта шоай къахьегама семестр. Тайп-тайпара юртабоахама балхаш деш хургба уж совхоза кхашка а бешамашка а.

— 300 сага лаьрхІа я тха лагерь, — дувц совхоза директоро Бисултанов Шамхана. — Хьаьший тхона дукха беза масаза а. Амма, хьаьший хьахьехалехьа лагере баьхкача студенташка Іе фусам кийчъе езар тха. Оаха из да а дир. ЦІен текущи ремонт март бетта мара дІайолаяьеце а. 12 мае чакхъяьккхар. Таханарча дийнахьа тха лагерь студенташ тІаэца кийча я.

Укх шера цхьа кІезига хьалхагІа чакхдаьхар совхоза гІишлонхоша ремонтни балхаш.

Укхаза укх шера эггара хьалха юхьхьанцара-тІема подготовкана Іомалуш района призывникаш хургхиларца дувзаденна да из. Занятеш йолаеннай 16 мае, хІаьта чакхъяргьа уж 30 июне.

Дикача дешаца хьоахаве воагІа совхоза прораб Чапханов Хизир я. Совхоза гІишлонхошца боккха болх бир цо ахкан сезона лагерь кийчъеш.

В. КУРБАНОВ.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

Хьоттиг

Тахан республике гІоллен Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 7—12 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 22—27, Грозне 24—26 градус йіовхал йолаш хилен тарлу. Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка йоачан а йоалаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 10—15, дийнахьа 21—26 градус йіовхал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТЕЛЕПРОГРАММА

31 МАЙ
ШИНАРА

I ПРОГРАММА

15.30, 17.25 — Йердадараш.
15.45 — «Заманхочун суртсибат». Документальни фильмай премьера. «Саймат Фермазлиева», «Хьаьнъалца долаш мел дар».
16.30 — Оренбургски телевидене программа.
17.30 — Экономически знаней лардаш. «Тележко» яха журнал.
18.00 — ДІалоих Ерригросийскин Дунен халкъашта юкъерчеи конкурсий лауреата Вл. Тервос (гитара).
18.15 — «Вай беш».
18.45, 22.35 — «Тахан дунен тІа».
19.05 — Бокхийчарна мультфильмаш.
19.20 — Боьзалаш: XIX Ерригсоюзни партийни конференце делегаташ.
20.05 — Пианиста Владимира Горовица концерт (США).
21.00 — Ха.
22.00 — «Телехьажархочун спутник».
22.45 — Концертни студе Останкино В. И. Ленина цІерагІча Советски берий фонда правлене председателца, йоазонхочунца А. А. Лихановца віашагІнхетар.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Ф. Шуберт — Шийтта вальс.
8.30 — «Юртбоахам». Киножурнал.
8.50 — Французски мотт. Іомабу 1-гІа шу.
9.20 — Режиссер Борис Загряжский.
10.10 — Фильм-бераштa. «Приключения Тома Сойера». 2-гІа серн.
11.15 — Илли оал Ф. Мифтахованс. Казнера передача.
11.45 — «Легенда о княгине Ольге». Художественни фильм. 1-гІа серн.
12.50 — Французсии мотт. Іомабу 2-гІа шу.
13.20, 23.05 — Кердадараш.
13.25 — «Спортивни арена». Документальни фильмаш.
14.30 — Поэзи. У. Уитмен.
17.05 — Кердадараш (гІалгІай меттала).
17.10 — «ВІашагІнхетар». Документальни фильм.
17.30 — «ДаьгІенех доал доаца аренаш хурйоацаш» (нохчий меттала).
17.45 — Фильм - реклама.
17.50 — «Вай - интернационалисташ» (нохчий меттала).
18.15 — XIX Ерригсоюзни партийни конференцена накъадолхаш. «Перестройках йоьа уйлаш» (нохчий меттала).
18.45 — Оаш тхога яздаьдар.
19.30 — «СалоІача сахьташна».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Шера хаташ».
20.15 — «...Ялхайтта шу даьнне бокхагІен».
21.00 — Ха.
22.00 — «Легенда о княгине Ольге». Художественни фильм. 2-гІа серн.
23.15 — Балтийски форда мехний доттагІлен велогонка. Таллиннера передача.
23.30 — «Іуйрийнара почта». Музыкальни передача (Кердадакхар).

1 ИЮНЬ
КХАЬРА

ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА БЕРАШ ЛОРАДАРА ДИ.

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — «Украинай оазаш». Документальни фильма премьера.
9.05 — «Са дега тІа мел дар». Композитора В. П. Соловьев-Седойя вахарах кхоллаьмахи хроникально - документальни фильм.
10.05 — Хьайбай дунен тІа.
11.05, 15.30 — Кердадараш.
15.45 — Мехка телевизионни студей документальни фильмаш: «Юнги» (Владивостоц), «Новобранцы» (Алма-Ата).
16.30 — «Довзаш хургда вай, Лэрри». Американски иллилархочу Л. Лонга кхоллаьмах.
17.15 — Школа: хургдолчун уйла еш.
18.45, 23.00 — Тахан дунен тІа.
19.05 — «К .А. Савицкий Пензе».
19.25 — Поэзе минуташ.
19.30 — Дунен халкъашта юкъерча бераш лорадара денга. Концертни студе Останкино маникулий цІей.
21.00 — Ха.
22.00 — «Из дага ца дехача даргдац, новкъост...» Летчина - испытателя профессех.
23.10 — Кинокончерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35 — ДІалоих М. Логинове (балалайка).
11.20 — Немций мотт. Іомабу 1-гІа шу.
9.30 — Режиссер Борис Загряжский. «Вальсацара свидани».
10.15 — Фильм — бераштa. «Приключения Тома Сойера». 3-гІа серн.
11.20 — Немций мотт. Іомабу 2-гІа шу.
11.50 — «Легенда о княгине Ольге». Художественни фильм. 2-гІа серн.
12.55, 23.40 — Кердадараш.
13.00 — Бокхийбараш бераш». Документальни фильмаш.
13.50 —Кердадоаннхача фильма дийнахьара сеанс. «БезамегІа хьежа». Художественни фильм. 1-гІа серн — «Багдадера нъу».
14.55 — Р. Шуман. Виолончели оркестрацара концерт.
16.35 — Кердадараш (нохчий меттала).
16.40 Документальни фильм.
17.00 — Шун книжни полка тІа (гІалгІай меттала).
17.20 — Телефильм.
17.30 — Тахан — Дунен халкъашта юкъера бераш лорадара ди.
17.40 — Илли оал «Рябинушкас». Концерт.
18.10 — «Нохч - ГІалгІайче». Информационни программа.
18.25 — Футбол. Новкъосташха віашагІнхетар. СССР сборни — Польша сборни.
20.15 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! Мультконцерт.
20.30 — «Массанена а хІаранена а». Тюмень: социальни проблемаш. 2-гІа передача.
22.00 — «Советски Союза портрет». Документальни фильма премьера. (США производство). 3-гІа серн — «Дерригача лаьттан йист». 4-гІа серн — «Дошо ниьх».
23.50 — Балтийски форда мехний доттагІлен велогонка. Нарвера передача.

2 ИЮНЬ
ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — Документальни фильмаш.
9.20 — «Цхьаьнха а велакъажар». Фильм-концерт.
9.50, 15.30, 17.05 — Кердадараш.
10.00 — Школа: хургдолчунга хьежаш.
15.45 — «Агропрома гІулакхашн йоахкошн». Документальни фильмай премьера: «Долаш дар хий», «Цу нулгашкара».
16.35 — Мультфильмаш: «Светлячок». «Цхьан коара вИ». «Петя-Петушок».
17.10 — «...Ялхайтта шу даьнне бокхагІен».
17.55 — Музыкальни ганз. Д. Шостакович. № 5 йола симфони.
18.45, 23.40 — Тахан дунен тІа.
19.05 — ДІалоих Армянски ССР заслуженни артиста М. Малхасяна (аудун).
19.15 — «Шунца дагадувлаш...». «Советски Іаьдал — Советий Іаьдал».
20.15 — «Лапта». Короткометражни художественни фильма премьера.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — Концертни студе Останкино РСФСР халкъа артистаца В. Мининцеи Московски камерни хорацеи віашагІнхетар.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Лунный вальс». И. Дунаевске музыка тІара фильм-балет.
9.00 — Испански мотт. Іомабу 1-гІа шу.
9.30 — Режиссер Борис Загряжский. «Альтернатива», «Йохаьнь ваза».
10.40 — Фильм - бераштa. «Са инарал». 1-гІа серн.
11.45 — Испански мотт. Іомабу 2-гІа шу.
12.15, 23.20 — Кердадараш.
12.20 — «Улувердар — гаьнардар». Документальни фильм.
12.50 — «Берал гІанахьа гу». Фильм - концерт.
13.20 — Мультфильмаш: «Зай и Чик», «Фока — массайолча говзалла дока».
13.50 — Кердадоаннхача фильма дийнахьара сеанс. «БезамегІа хьежа». 2-гІа серн — «Игра в сто забот».
17.00 — Кердадараш (гІалгІай меттала).
17.05 — «Даьхе лорае кийча хилаІ» Документальни фильм.
17.25 — Хьамсарча лаьттан сий.
17.45 — «Безам бац, дергдацІ». Фильм.
18.05 — «Лоаман Іуйре» яхача альманаха оагІонашка гІоллa (гІалгІай меттала).
18.15 — «Кино: хувцамий ха».
18.45 — «Спортлото: массанега а кхаж боагІа».
18.55 — Мультфильм.
19.05 — «Нохч - ГІалгІайче». Информационни программа.
19.20 — Бальни халхарни конкурс.
20.25 — Реклама.
20.30 — Ритмически гимнастика.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройна прожектор.
21.50 — «Таможня». Художественни фильм.
23.05 — Балтийски форда мехний доттагІлен велогонка. Петродворецера передача.
23.30 — Теннис. Франце йийла чемпионат. Ахфинал. Францера передача.

3 ИЮНЬ
ПІАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — Мультфильмаш.
9.05 — «Сийрдача лоамашта уллув дагІа ціа». г. Фрунзера передача.
9.25 — «Лапта». Короткометражни художественни фильм.
10.10 — «Дийна ціи». Документальни фильма премьера.
10.50, 15.30, 17.00 — Кердадараш.
15.40 — «Городаш шерашн». Документальни фильмаш.
16.30 — «Пирилейни» яхача халкъа ашарий ансабла концерт. Петрозаводскерча передача.
17.05 — «ХІана, сендухьа».
17.35 — «ВолжскегІар ціагІара сайре». ДІалоих г. Иркутска камерни хоро.
18.00 — «Новаторашн консерваторашн».
18.45 — Тахан дунен тІа.
19.05 — «Дош дех». Йоазонхочун В. С. Розова выступленн.
19.20 — Халхаювл «Халай». Бакура передача.
19.50 — «ДІаддьниар гІа санна хет...». Документальни фильма премьера.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Са йиша Люся». Художественни фильма премьера.
23.30 — «Взгляд».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Эрсий халкъа иллеш ДІалоих В. Фтоменкоси Ю. Дудоновем.
8.45 — Английски мотт. Іомабу 1-гІа шу.
9.15 — «Киевнаучфильм» яхача студе Іилма-довзийтара фильмаш.
10.00 — ДІалоих Дунен халкъашта юкъерча конкурса лауреата М. Кугеля (альт).
10.30 — Английсии мотт. Іомабу 2-гІа шу.
12.05, 23.20 — Кердадараш.
12.10 — «Таможня». Художественни фильм.
13.25 — Мелиораце Денга. «Великополье». Документальни фильм.
13.55 — Кердадоаннхача фильма дийнахьара сеанс. «БезамегІа хьежа». 3-гІа серн — «Очарованный принц».
17.05 — Кердадараш (нохчий меттала).
17.10 — Кинопрограмма.
17.15 — Школа: хургдолчун уйла еш.
18.45, 23.00 — Тахан дунен тІа.
19.05 — «К .А. Савицкий Пензе».
19.25 — Поэзе минуташ.
19.30 — Дунен халкъашта юкъерча бераш лорадара денга. Концертни студе Останкино маникулий цІей.
21.00 — Ха.
22.00 — «Из дага ца дехача даргдац, новкъост...» Летчина - испытателя профессех.
23.10 — Кинокончерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35 — ДІалоих М. Логинове (балалайка).
11.20 — Немций мотт. Іомабу 1-гІа шу.
9.30 — Режиссер Борис Загряжский. «Вальсацара свидани».
10.15 — Фильм — бераштa. «Приключения Тома Сойера». 3-гІа серн.
11.20 — Немций мотт. Іомабу 2-гІа шу.
11.50 — «Легенда о княгине Ольге». Художественни фильм. 2-гІа серн.
12.55, 23.40 — Кердадараш.
13.00 — Бокхийбараш бераш». Документальни фильмаш.
13.50 —Кердадоаннхача фильма дийнахьара сеанс. «БезамегІа хьежа». Художественни фильм. 1-гІа серн — «Багдадера нъу».
14.55 — Р. Шуман. Виолончели оркестрацара концерт.
16.35 — Кердадараш (нохчий меттала).
16.40 Документальни фильм.
17.00 — Шун книжни полка тІа (гІалгІай меттала).
17.20 — Телефильм.
17.30 — Тахан — Дунен халкъашта юкъера бераш лорадара ди.
17.40 — Илли оал «Рябинушкас». Концерт.
18.10 — «Нохч - ГІалгІайче». Информационни программа.
18.25 — Футбол. Новкъосташха віашагІнхетар. СССР сборни — Польша сборни.
20.15 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! Мультконцерт.
20.30 — «Массанена а хІаранена а». Тюмень: социальни проблемаш. 2-гІа передача.
22.00 — «Советски Союза портрет». Документальни фильма премьера. (США производство). 3-гІа серн — «Дерригача лаьттан йист». 4-гІа серн — «Дошо ниьх».
23.50 — Балтийски форда мехний доттагІлен велогонка. Нарвера передача.

4 ИЮНЬ
ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минут.
8.35 — ДІалоих М. В. Ломоносова цІерагІча МГУ пианисташа.
9.00 — «АБВГДейка».
9.30 — Документальни фильм.
9.45 — «Хьасташ».
10.20 — «Салаіара кІезига ха». Ерригсоюзни художественни СССР МВД болхлой балхий выставка.
10.45 — Инде фестиваль СССР-е.
11.00 — XIX Ерригсоюзни партийни конференцена накъадолхаш. Дизза къамаьл. РСФСР Нечарноземни зона агропромышленни комплекса проблемех (Орловски область).
12.30 — Татарски халкъа иллеш ДІаовл А. Туншевас.
12.55 — «Социализма мехкашка». Телевизионни журнал.
13.25 — «Вай заманхой». «Шийна бола пайда». Художественни фильм. 1—2-гІа сереш. Перерыве (14.30) —Кердадараш.
15.40 — «Шераш, ноахалаш, иллеш». 3-гІа передача.
16.25 — «Массанена а хІаранена». Ростовски области гонахьара Іалам лорадара проблемех.
16.55 — «Хьайбай дунен тІа».
17.55 — «ДоттагІлен хоровод». Алма-Атара концерт.
19.20 — Хьажархой дехарца. «Алмазни гаь». Художественни фильм (Италн, 1983 ш.).
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Салташа иллеш доахача хана». Афганистана лаьттан кхеаяла иллеш». (Перерыве (Кердадараш).

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Унахціено».
9.05 — Телевизионни театральни абонемент. А. Н. Островский «Бертийн жан».
9.55 — Перестройкан бокъон.
10.20 — Іилма: теори, эксперимент, практика.
10.50 — Историе оагІонаш. В. В .Куйбышев. Ваьча дийнахьа денз 100 шу дузаш.
11.25 — Даха, лаьттаІ Дерригача дунен Іалам лорадара Денга.
12.30 — Эрсий культурах беседаш. 6-гІа передача.
13.10 — «Хила ца вахийта новкъостал дар». Фильм.
13.20 — «Кхоана — Мелиора-
13.35 — Фильм - реклама.
тора ди».
13.40 — «Іалама доттагІий клуб». Гонахьара Іалам лорадара Дерригача дунен Денга.
14.10 — Салтий илле самодеятельни фестиваля лауреатий концерт.
15.00 — «Ах бийса ялалехьеи яьлчен» (21-ча мае хиннар кердадоаннхаш).
16.35 — «Матенадаран». Документальни фильма премьера (Ереван). 3-гІа фильм — «Перо бе боалла кулг». 4-гІа фильм — «Керда, хоза кхоллама».
17.35 — «Чудак из 5 «Б». Субтитрашца художественни фильм.
19.00 — Болама кхерамзле.
19.05 — Телевизионни музыкальни абонемент. «Исполнительски искусствах». РСФСР халкъа артистаца Л. Власенноца віашагІнхетар.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Масленниннера етт». Мультфильм.
20.15 — Академически гребля. Йоккха Московски регата.
21.00 — Ха.
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Борис Годунов». Художественни фильм. 1—2-гІа сереш. (СССР, ЧССР, Западни Берлин, 1986 ш.). Перерыве (23.00) — Кердадараш.
00.20 — Теннис. Франце йийла чемпионат. Финал. Францера передача.

5 ИЮНЬ
КІИРАНДИ

МЕЛИОРАТОРА ДИ

I ПРОГРАММА

8.00, 23.50 — Кердадараш.
8.15 — Ритмически гимнастика.
9.00 — «Валериан Куйбышев». «Уж хьалхара хиннаб» яхача циклацара документальни фильм.
9.20 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «ГІулакх ду Советски Союзаі»
11.00 — «Іуйрийнара почта». Музыкальни программа.
11.30 — «Ниьх берий клуб».
12.30 — «Ашарий ниоск».
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «Унахціено».
14.45 — «Ералаш» яха киножурнал.
15.05 — «Сона йовза Италн». Документальни фильма премьера (Тоскана).
16.00 — «Бокхийбараш бераш». Концерт.
17.00 — Киноафиша.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама». КІиранден кинозал.
18.45 — «Кхо пхьида кІориг». Мультфильм. «Уйм вайн». Зоопарках музыкальни фильм.
19.30 — ЦТ экрана тІа духьашха. «Тхо делаш да, ираз долаш да, говза да». Художественни фильм.
21.00 — Ха.
21.40 — Футбольни обозрени.
22.10 — «Іуйрийнара почта». Эстрадни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.00 — Зарядка е дІаотта!
8.15 — Эрсий культура дн. «Вовзаш вола говза Матвей Казанов». Іилма - довзийтара фильм.
8.40 — Пушински поэзе дунен тІа. 1—2-гІа передача.
10.30 — «Мравинскера беседаш». Телевизионни фильм.
11.30 — «Ниьх берий клуб».
12.35 — Эрсий культура хьаташкара.
14.10 — Мультфильмаш: «Унзара истории», «Тамашийна гІоз». «Кинос».
14.45 — Мехний театраша хьахьоих. «Знак беды» ВССР. М. Горьке цІерагІча Паччахьалкхен эрсий драматически театра фильм - спектакла премьера.
16.55 — Балтийски форда мехний доттагІлен велогонка. Ленинградера передача.
17.10 — Кукольни театра дуне. 2-гІа передача.
18.00 — Телевизионни музыкальни абонемент. Эрсий культурах беседаш. 1-гІа передача.
19.00 — Конни спорт. Дунен халкъашта юкъера яхьаш. ЧССР-ра передача.
19.30 — «Бокхийчарна ловзараш». Документальни фильма премьера. Игрушкаш хьаяра проблемех.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш! «Доремн». Мультфильм.
20.15 — Теннис. Франце йийла чемпионат. Финал.
21.00 — Ха.
21.40 — «Бернарда Альбай ціа». Художественни фильм.
23.10 — Кердадараш.
23.20 — Теннис. Франце йийла чемпионат. Финал.

РАДИОПРОГРАММА

31 МАЙ
ШИНАРА

7.45—8.00 — «Люцерна — пайдане культура». Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — XIX-ча Ерригсоюзни партийни конференце делегатех дувц (нохчий меттала).
8.45—9.00 — Музыка.
9.15 — «Тхога яздуе». Письмой обзор.
9.30 — «Къона заманхо» (гІалгІай меттала).
9.50—10.00 — Дуне цхьан кІиранга (нохчий меттала).
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — «Ханая хьалхабуллараш» (нохчий меттала).
16.11—17.00 — «Хьаькъа творчество» яха музыкальни программа.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30—18.40 — Хоамаш.

1 ИЮНЬ
КХЬАРА

7.45—8.00 — «Шура тІанхеташ латт». Урус-Мартановски районера «Горец» яхача совхозера передача (нохчий меттала). Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30—9.00 — Екаш я халкъа инструменташ.
11.15 — «Халкъа тІахьожамхой боях беш ба» (гІалгІай меттала).
11.25 — Музыка.
11.30—12.00 — «Тха доттагІ Іалам» яха радиожурнал.
15.15—15.45 — Доттагілен концерт.
16.00 — Передачай программ. Хаоттам.
16.05 — Дунен халкъашта юкъера обозреин (гІалгІай меттала).
16.15—17.00 — Сайрийнара музыкальни программа.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30—18.40 — Хоамаш.

2 ИЮНЬ
ЕРА

7.45—8.00 — Юха а ціаш дегІаахар сихдар.
7.57—8.00 — Передачай программа. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.27 — Передачай программа (гІалгІай меттала).
8.30—9.00 — А. Шахбулатова иллеш.
11.15 — «Патриот».
11.30 — Социалистически дехкараш. Мишта кховчашду уж? (гІалгІай меттала).
11.40 — Музыка.
11.45 — Керттера критери — продукци динал.
11.55—12.00 — Музыка.
15.15—15.30 — «Перестройма наьхьагІа» Сунженски районера «Заветы Ильича» яхача колхозера передача (гІалгІай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «Керда обрядаш вахарех» (гІалгІай меттала).
17.31 — «Шоана, кхалнах» яха радиожурнал (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Вахари дийн».
18.55—19.00 — Реклама.

3 ИЮНЬ
ПІАЬРАСКА

7.45 — 8.00 — «Юртара Іуйренаш». Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — Дош гІулакхаца чІоагІдеш (нохчий меттала).
8.40—9.00 — Музыка.
11.15—12.00 — «Микрофона хьалхашка поэташ иллаш» яхача циклера передача.
15.15—15.30 — «Йоазанхо — коммунист». Я. Лукина 75 шу дизарга (гІалгІай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Новкъостий оазаш.
17.31 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.46 — Доаттагілен концерт.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — Хоамаш.
18.40—19.00 — «Советаши вахарн» яха радиожурнал.

4 ИЮНЬ
ШОАТТА

7.45 — ДегІаахар сихдара наьхьагІа. «Октября 60 шу» яхача совхозера передача (нохчий меттала).
7.30 — «Обществаьм законн» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).
7.50 — Передачай программа.
7.55—8.00 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — XIX-ча Ерригсоюзни партийни конференцена накъадолхаш! «Агитаторашa кхашкара станашна» (нохчий меттала).
11.00—12.00 — «Камертон». Кагирхошта лаьрхІа информационно - музыкальни передача.
12.30 — Сатирически микрофон (нохчий меттала).
12.50 — Хозрасчета хьалашка (гІалгІай меттала).
13.00—13.15 — Реклама.
15.15 — С. Озиева «Безамах йола легенда», (гІалгІай меттала).
15.35 — 16.00 — Музыка.
18.00—19.00 — Музыкальни почта.

5 ИЮНЬ
КІИРАНДИ
МЕЛИОРАТОРА ДИ

17.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — Передачай программа.
8.25—9.00 — «Шоана дукха еза ашараш».
7.35—7.40 — Хоамаш.
11.20—12.00 — «Мелиораторий Ден хетадаь концерт».
15.15—15.30 — «Эффективни къахьегамаи унахціена бытан тІехьа» яха радиожурнал (нохчий меттала).
16.00 — Литературни Нохч-ГІалгІайче.
16.30 — «Къона тІехьа» (нохчий меттала).
16.45—17.00 — Киргизски ашараш.
18.00—19.00 — Иллеца доттагІал долчарна лаьрхІа концерт.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске. ул. 92. Телефонш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-87; бехкхокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-53-12, 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахема — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907 г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-87; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-53-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ05169. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1847.